

## **УДК 332.14(477)**

**Кваліфікаційна робота:** 73 сторінки текстової частини, 12 таблиць, 8 рисунків, 40 літературних джерел.

Європейський досвід функціонування єврорегіонів та його застосування в Україні. Мельничук Ростислав Ігорович. Кваліфікаційна робота. Кафедра міжнародних економічних відносин та маркетингу. Дубляни, Львівський національний університет природокористування, 2025.

У кваліфікаційній роботі досліджено сутність, мету та завдання єврорегіонів у контексті сприяння регіональному розвитку. Основна увага приділяється можливості інтеграції європейських підходів до функціонування єврорегіонів в українські реалії. Акцент зроблено на необхідності удосконалення законодавства, розвитку інфраструктури, стимулювання співпраці між прикордонними регіонами України та країнами ЄС. Досліджено, як ефективне функціонування єврорегіонів може сприяти процесам європейської інтеграції України через спільні проекти, культурний обмін та налагодження партнерських зв'язків.

Актуальність дослідження зумовлена дослідження європейського досвіду функціонування єврорегіонів та можливості його адаптації до українських реалій. Вивчення цього питання дозволить розробити ефективні стратегії розвитку єврорегіонів в Україні, що сприятимуть підвищенню рівня життя в прикордонних регіонах, зміцненню міжнародної співпраці та інтеграції України до європейського простору. Дослідження включає аналіз єврорегіонів, які застосовувалися у різних країнах світу.

Отримані результати та їх новизна набудуть подальшого розвитку для формування рекомендацій щодо удосконалення роботи українських єврорегіонів на основі європейського досвіду.

## **Анотація**

У роботі розглянуто європейський досвід функціонування єврорегіонів як інструменту транскордонного співробітництва та регіонального розвитку. Здійснено аналіз ключових аспектів організаційної структури, правового забезпечення, фінансування та механізмів управління єврорегіонами в країнах Європейського Союзу. Особливу увагу приділено вивченню моделей успішного функціонування єврорегіонів, таких як "Єврорегіон Буг" та "Єврорегіон Карпатський".

На основі європейського досвіду визначено напрями адаптації цих підходів в Україні. Запропоновано вдосконалення правового забезпечення, активізацію участі українських єврорегіонів у європейських програмах фінансування, таких як Interreg, та впровадження сучасних моделей управління, що базуються на принципах децентралізації і субсидіарності.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю посилення транскордонного співробітництва в умовах інтеграції України до європейського простору. Запропоновані рекомендації сприятимуть ефективнішому використанню потенціалу єврорегіонів для соціально-економічного розвитку прикордонних територій України та їх інтеграції до європейських процесів регіонального співробітництва.

**Ключові слова:** єврорегіони, транскордонне співробітництво, регіональний розвиток, європейський досвід, Україна.

## **Annotation**

The work examines the European experience of the functioning of Euroregions as a tool for cross-border cooperation and regional development. Key aspects of organizational structure, legal framework, financing, and governance mechanisms of Euroregions in European Union countries are analyzed. Particular attention is given to successful models such as the "Bug Euroregion" and the "Carpathian Euroregion."

Based on European experience, directions for adapting these approaches in Ukraine are identified. Recommendations include improving the legal framework, enhancing the participation of Ukrainian Euroregions in European funding programs such as Interreg, and implementing modern governance models based on the principles of decentralization and subsidiarity.

The relevance of the study is driven by the need to strengthen cross-border cooperation amidst Ukraine's integration into the European space. The proposed recommendations aim to optimize the potential of Euroregions for the socio-economic development of Ukraine's border areas and their integration into European regional cooperation processes.

**Keywords:** Euroregions, cross-border cooperation, regional development, European experience, Ukraine.

## ЗМІСТ

|   | Стор. |
|---|-------|
| <b>ВСТУП</b>  | 6     |
| <b>Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРОРЕГІОНІВ</b>   | 9     |
| 1.1. Сутність та принципи формування та діяльності єврорегіонів   | 9     |
| 1.2. Єврорегіон як основна інституційно-організаційна форма транскордонного співробітництва   | 14    |
| 1.3. Організаційно-правове забезпечення діяльності єврорегіонів в Україні   | 23    |
| <b>Розділ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРОРЕГІОНІВ</b>  | 29    |
| 2.1. Роль єврорегіонів у розвитку економічного співробітництва прикордонних регіонів України та країн-членів ЄС                     | 29    |
| 2.2. Європейський досвід функціонування єврорегіонів та його застосування в Україні   | 35    |
| 2.3. Співробітництво в рамках єврорегіонів як ефективний спосіб поглиблення відносин із ЄС та формування позитивного іміджу України | 38    |
| <b>Розділ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ У СТВОРЕННІ ЄВРО РЕГІОНІВ В УКРАЇНІ</b>                                 | 43    |
| 3.1. Перспективи розвитку транскордонного співробітництва як головна складова міжнародної співпраці                                 | 43    |
| 3.2. Особливості й перспективи функціонування єврорегіонів за участі України  | 51    |
| 3.3. Створення стратегії формування єврорегіонів в Україні  | 59    |
| <b>ВИСНОВКИ і ПРОПОЗИЦІЇ</b>  | 64    |
| <b>Список використаної літератури</b>   | 68    |

## ВСТУП

Створити умови на місцевому рівні, зокрема, для активізації транскордонного співробітництва як основоположного принципу децентралізації та реформи місцевого самоврядування та територіальних організацій допоміжної влади (далі-ТКС) за останні 10 років, мережі горизонтальних економічних, культурних, освітніх та наукових зв'язків. Активно формуються відносини між прикордонними регіонами України та країнами ЄС, що забезпечують взаємодію органів державної влади та місцевого самоврядування, бізнесу, університетів, наукових установ та організацій громадянського суспільства.

У сучасних умовах глобалізації та інтеграції транскордонне співробітництво стає важливим інструментом соціально-економічного розвитку прикордонних територій. Єврорегіони, як одна з форм такого співробітництва, відіграють ключову роль у зміцненні зв'язків між сусідніми країнами, сприяють розвитку інфраструктури, культурного обміну та розв'язанню спільних проблем.

Європейський Союз є зразком ефективного використання єврорегіонів для досягнення регіональної єдності, збалансованого розвитку та інтеграції. Успішні приклади, такі як "Єврорегіон Ельба", "Єврорегіон Карпатський" та інші, демонструють, що чітка організація, правове забезпечення та доступ до фінансових ресурсів можуть забезпечити значний прогрес у розвитку прикордонних регіонів.

Для України, яка перебуває на шляху до інтеграції в європейський простір, досвід функціонування європейських єврорегіонів має важливе значення. Україна вже має певні напрацювання в цій сфері, зокрема створення єврорегіонів "Дніпро", "Карпатський", "Буг" та інших. Однак існує низка проблем, таких як недостатня правова база, обмежений доступ до фінансування та недостатній рівень координації між регіонами.

У цьому контексті особливу актуальність набуває дослідження європейського досвіду функціонування єврорегіонів та можливості його адаптації до українських реалій. Вивчення цього питання дозволить розробити ефективні стратегії розвитку єврорегіонів в Україні, що сприятимуть підвищенню рівня життя в прикордонних регіонах, зміцненню міжнародної співпраці та інтеграції України до європейського простору.

Водночас перед прикордонними регіонами України стоїть безліч завдань, які актуалізуються в контексті розвитку Європейського союзу. Вона полягає у створенні та забезпеченні розвитку організаційної форми територіального співробітництва ТКС, головним чином єврорегіонів та Європейського Союзу (Європейської групи територіального співробітництва, далі–EGTC). Узгодженість і взаємодоповнюваність цілей розвитку TCS нанаціональному, регіональному та місцевому рівнях також відіграють важливу роль, визначаючи координацію цілей Програми транскордонного співробітництва, стратегії регіонального розвитку України та комплексного підходу до організації взаємодій в рамках TCS. Це посилює загальний позитивний ефект від об'єднання всіх програм розвитку. Розвиток транскордонного, а також міжрегіонального співробітництва на західному кордоні України доцільно розглядати як одну з рушійних сил реалізації Угоди про союз між Україною та ЄС та її практичної реалізації. Така співпраця посилює б позитивний ефект європейської інтеграції та розширила б коло зацікавлених сторін.

Окремо слід підкреслити, що актуальність дослідження також посилюється з урахуванням російської агресії проти України-транскордонного переміщення населення Східної України.

Регіон Східної України представлений зменшенням числа єврорегіонів, а також невикористанням останніми ТЦ в якості інструменту регіонального розвитку.

**Мета:** довести актуальність активізації транскордонного співробітництва як одного з інструментів розвитку громад і регіонів України.

*Об'єктом дослідження* є процес реалізації концепції транскордонного співробітництва в процесі залучення інвестицій.

*Предметом дослідження* є сукупність теоретичних, методичних, організаційних і практичних засад щодо реалізації інвестиційних процесів в межах транскордонного регіону.

*Наукова новизна одержаних результатів.*

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі європейського досвіду функціонування єврорегіонів та його адаптації до українських реалій. Продовжено дослідження:

1. Поглиблено систематизацію та класифікацію ключових моделей функціонування єврорегіонів у Європі, враховуючи їхню організаційну структуру, правове забезпечення та механізми фінансування.
2. Визначено оптимальні підходи до використання досвіду єврорегіонів для підвищення ефективності транскордонного співробітництва в Україні.
3. Виявлено специфічні проблеми та бар'єри, які перешкоджають ефективному функціонуванню єврорегіонів в Україні, зокрема: недостатнє фінансування, слабкий розвиток інфраструктури та нерівномірний розвиток прикордонних регіонів.
4. Запропоновано механізми інтеграції українських єврорегіонів у загальноєвропейські програми транскордонного співробітництва та фінансування.

# РОЗДІЛ 1

## ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРОРЕГІОНІВ

### 1.1. Сутність та принципи формування та діяльності єврорегіонів

У науковій літературі існує безліч різних трактувань визначення "зовнішньоекономічна діяльність". Більш точне визначення суті поняття міститься в Законі України "Про зовнішньоекономічну діяльність", в якому говориться, що зовнішньоекономічна діяльність - це діяльність українських та іноземних юридичних осіб, на основі відносин між ними, здійснювана як на території України, так і закордоном (на основі внутрішньої і зовнішньої політики, 2010) [24].

Шляхом систематизації існуючого визначення поняття встановлено, що термін "зовнішньоекономічна діяльність" є занадто коротким і враховує тільки найбільш важливі особливості даної економічної категорії (табл. 1.1). У визначенні чітко зазначено, що зовнішньоекономічні операції здійснюються суб'єктами, що забезпечують вихід і реалізацію експортних товарів і послуг на зовнішніх ринках [24].

*Таблиця 1.1*

#### Визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність»

| Автор, джерело                            | Визначення поняття   | Центральне поняття  |
|---|--|---|
| Бабицький А.Ф.<br>(Бабицький А. Ф., 2003) | Діяльність суб'єктів господарської діяльності України (частіше підприємств) та іноземних суб'єктів господарської діяльності (іноземних підприємств), яка заснована на взаємовідносинах і здійснюється або на території України, або за її межами | Спільна діяльність вітчизняних та іноземних суб'єктів господарювання                          |
| Бутко М.<br>(Бутко М. П., 2005 )          | Підсистема економічної системи країни, яка безпосередньо впливає на розвиток господарського комплексу, фактори якого визначають загальний розвиток економічної системи та обумовлюють її стан як підсистеми                                      | Системне бачення процесу ЗЕД та акцентування на її ролі в загальному економічному розвитку    |
| Горчаков В. Ю.<br>(Горчаков В. Ю., 2005)  | Система, що складається з чотирьох підсистем («Введення продукції на міжнародний ринок», «Збільшення збуту нової продукції», «Збереження конкурентної переваги», «Зниження обсягу продажів»), які виділено                                       | Корпоративне управління компанією в процесі окремих напрямків ведення відповідної діяльності. |

|   |  |  |
|---|--|--|
|   | згідно з етапами життєвого циклу виробів   |  |
| Гребельник О.<br>(Гребельник О. П., 2004) | Сукупність державних заходів цілеспрямованого характеру стосовно реалізації економічного потенціалу держави на рівні зовнішнього ринку   | Роль держави та її функцій щодо покращення економічного розвитку   |
| Дроздова Г. М.<br>(Дроздова Г. М., 2004)  | Сукупність державних заходів цілеспрямованого характеру стосовно реалізації економічного потенціалу держави на рівні зовнішнього ринку   | Роль держави та її функцій щодо покращення економічного розвитку   |
| Мельник Л.<br>(Мельник Л. Г., 2005)       | Галузь економічної діяльності держави і підприємств, яка тісно пов'язана із зовнішньою торгівлею, експортом та імпортом товарів, іноземними кредитами та інвестиціями, здійсненням спільних з іншими країнами проєктів   | Визначальною характеристикою ЗЕД подається спільна діяльність із іноземними партнерами   |
| Петрина В. Н.<br>(Петрина Н. В., 2014)    | Сукупність суспільних відносин, які складаються між українськими та іноземними суб'єктами господарювання з приводу таких соціальних благ, як матеріальні блага, послуги та результати інтелектуальної діяльності, що переміщуються на територію України або за її межі, та які регулюються договорами між учасниками таких відносин, міжнародними торговельними звичаями, правом відповідної країни та нормами відповідних міжнародних договорів | Звертається увага на різноманітність об'єктів, що становлять інтерес у процесі ЗЕД та акцентується на правовому регулюванні таких відносин |
| Швайка Л.<br>(Швайка Л. А., 2006)         | Сукупність відносин суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарювання, побудованих на принципах взаємної вигоди, еквівалентного обміну і дотримання положень міжнародного права   | Визначаються принципи здійснення ЗЕД   |

Джерело: побудовано автором на основі [24].

Теоретичні та практичні аспекти єврорегіонів висвітлюють у своїх наукових працях такі іноземні та вітчизняні вчені як: З.Горжеляк, П.Еберхардт, Р.Федан, Т.Коморніцкі, Т.Лієвські, З.Макела, М.Ростішевські, А.Стасяк, З.Зьоло та українські – П.Беленький, З.Бройде, В.Будкін, М.Долішній, В.Євдокименко, Є.Кіш, М.Козоріз, М.Лендъел, Ю.Макогон, М.Мальський, А.Мельник, В.Мікловда, Н.Мікула, А.Мокій, В.Пила, С.Пирожков, С.Писаренко, В.Чужиков. Ґрунтовний аналіз проблем і окреслення перспектив транскордонного співробітництва в Україні набуває особливої актуальності в контексті європейського вектора інтеграції України, оскільки стає засобом підвищення конкурентоспроможності нашої держави [11].



Єврорегіони — це міжрегіональні об'єднання, створені для сприяння співпраці між прикордонними територіями сусідніх держав у межах Європи. Метою єврорегіонів є стимулювання економічного, соціального та культурного розвитку, зменшення прикордонних бар'єрів та посилення інтеграційних процесів на локальному рівні [12].

Учасниками єврорегіону можуть бути місцеві органи влади та/або органи місцевого самоврядування двох і більше сусідніх країн.

Основними особливостями Єврорегіону з правової та організаційної точок зору є:

- вони працюють на постійній основі;
- юридично відокремлені від своїх членів;
- вони володіють власними управлінськими, технологічними та фінансовими ресурсами;
- вони мають право приймати власні внутрішні рішення.

Цей список може бути доповнений наступними характеристиками:

Єврорегіони працюють в прикордонних районах двох або більше сусідніх держав з метою просування спільних інтересів і підвищення рівня життя жителів прикордонних районів.

Єврорегіон діє на основі двосторонніх або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво.

Ці контракти створюють зобов'язання лише перед сторонами, які їх уклали. Незважаючи на відносну незалежність регіону Євро, їх діяльність регулюється їх власним статутом і законами держави, в якій розташована їх штаб-квартира. Діяльність Єврорегіону не повинна суперечити законодавству держав, в яких прикордонний регіон входить в ці єврорегіони. Тобто вона спрямована не на розвиток окремих прикордонних районів, а на транскордонний (спільний) розвиток, без формування нового адміністративного рівня. Крім того, їх діяльність завжди повинна базуватися на транскордонній участі громадян, установ та соціальних партнерів у програмах, проектах та прийнятті рішень [15].

Єврорегіони та інші форми транскордонного співробітництва не є новими національними системами. Вони також не мають політичної влади.

Вони обмежуються повноваженнями місцевих органів влади та муніципалітетів, які є членами єврорегіону.

Географічні межі єврорегіону зазвичай визначаються ступенем соціально-економічної інтеграції та адміністративними кордонами окремих країн-учасниць єврорегіону. Єврорегіон є транснаціональною організацією, яка має постійний секретаріат, технічну групу та адміністративну групу, а також спроможна залучати власні ресурси. Єврорегіони характеризуються вертикальною співпрацею (європейські інституції, центральні та місцеві органи влади) та горизонтальною співпрацею (між організаціями та подібними структурами).

Єврорегіони формуються як інструмент транскордонного співробітництва і відіграють важливу роль у реалізації принципів європейської інтеграції. Їхня сутність полягає в об'єднанні зусиль прикордонних територій, щоб разом вирішувати загальні проблеми та розвивати спільні проєкти. Завдяки таким ініціативам знижується економічна та соціальна ізольованість регіонів, активізується економічний обмін, покращується рівень життя та інфраструктура.

Принципи формування та діяльності єврорегіонів:

1. Принцип територіальної інтеграції: єврорегіони об'єднують прикордонні території, створюючи єдине просторове утворення, де мешканці обох країн можуть вільно співпрацювати. Це сприяє полегшенню переміщення людей, товарів та послуг через кордон.
2. Принцип субсидіарності: управління єврорегіонами відбувається на місцевому рівні. Місцева влада прикордонних регіонів отримує значні повноваження для вирішення конкретних регіональних проблем.
3. Принцип партнерства: усі зацікавлені сторони, включаючи місцеві органи влади, підприємців, освітні установи та громадські організації,

активно залучаються до реалізації проєктів. Це забезпечує спільне прийняття рішень і рівноправну участь обох сторін.

4. Принцип сталого розвитку: проєкти єврорегіонів спрямовані на довготривалі позитивні зміни, зокрема в економіці, екології та соціальній сфері. Суттєва увага приділяється забезпеченню екологічної стійкості регіону.
5. Принцип багатофункціональності: єврорегіони не обмежуються однією сферою діяльності. Вони можуть реалізовувати проєкти у різних напрямках — економічному, екологічному, культурному, туристичному тощо. Це сприяє всебічному розвитку регіону.
6. Принцип фінансової підтримки з ЄС: багато єврорегіонів отримують фінансування від ЄС у рамках програм регіонального розвитку, таких як INTERREG. Ці програми надають фінансові ресурси для реалізації різних транскордонних проєктів.

Єврорегіони відіграють важливу роль у зміцненні транскордонної співпраці між сусідніми країнами, сприяючи не лише економічній інтеграції, а й соціальному, культурному та екологічному розвитку прикордонних територій. Використання принципів територіальної інтеграції, субсидіарності, партнерства, сталого розвитку, фінансової підтримки та багатофункціональності забезпечує комплексний підхід до вирішення місцевих викликів і проблем. Єврорегіони створюють можливості для об'єднання ресурсів, розвитку локальної економіки, зниження бар'єрів на кордонах та збагачення культурного обміну [16].

Таким чином, єврорегіони є ефективним інструментом для досягнення стабільного та сталого розвитку на рівні локальних спільнот, роблячи вагомий внесок у процес європейської інтеграції.

## **1.2. Єврорегіон як основна інституційно-організаційна форма транскордонного співробітництва**

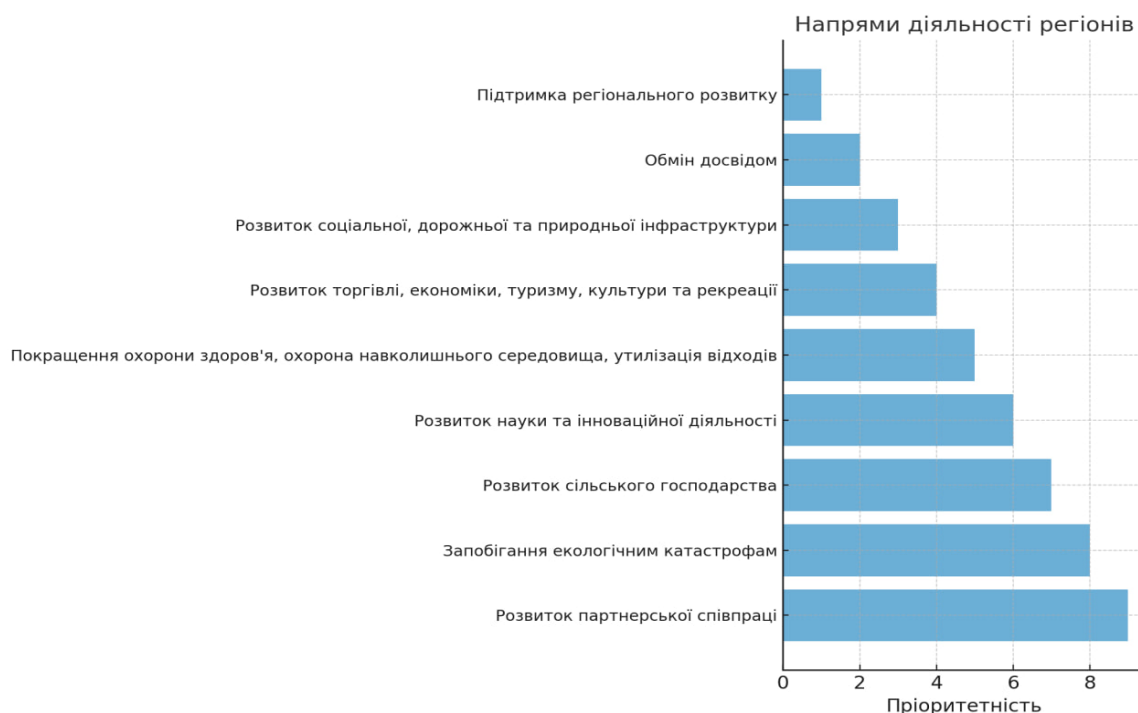
У Законі України «Про транскордонне співробітництво» поняття єврорегіон визначено як спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних та інших відносин між суб'єктами й учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами й учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їхнім національним законодавством [13].

Також у цьому Законі є поняття єврорегіону, який визначений як організаційна форма транскордонного співробітництва, що здійснюється відповідно до двосторонніх або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво (ТКС) [17].

В Україні ТКС сьогодні розглядається у двох площинах: як інструмент розвитку прикордонних територій і як чинник реалізації її євроінтеграційних прагнень. ТКС прикордонних областей України і сусідніх країн стримується надмірною амбіційністю і, водночас, нечіткістю функцій існування єврорегіонів на кордонах України та держав Центральної Європи, які декларують прагнення вирішити спільні проблеми у всіх сферах суспільного життя, низьким рівнем соціально-економічного розвитку територій, які є учасниками ТКС; порівняно із середніми національними показниками різницею між рівнями децентралізації управління в країнах Центральної Європи та Україні; специфікою української правової системи, норми якої часто вступають у колізію з нормами ЄС у сфері управління, підприємницької діяльності [18].

Розвиток транскордонної співпраці також повинен ураховувати всі відомі громадські, господарські, зовнішньополітичні точки зору; здійснюватися на основі взаємодопомоги та партнерства. Транскордонне співробітництво може приймати різні форми, в залежності від конкретних потреб, цілей та

контексту взаємодії між країнами та регіонами. Ось деякі з найпоширеніших форм транскордонного співробітництва (рис.1.1):



**Рис. 1.1 – Напрями діяльності єврорегіонів**

Джерело: побудовано на основі [18], ст.4

- Партнерські відносини між муніципалітетами та регіонами: міста, муніципалітети та регіони можуть укладати угоди про партнерство з аналогічними установами на протилежному боці кордону для спільного вирішення проблем та реалізації спільних проектів.
- Міжурядові угоди та договори: уряди країн можуть укладати спеціальні угоди та договори з метою сприяння співробітництву у різних сферах, таких як торгівля, транспорт, екологія тощо.
- Міжнародні організації та ініціативи: укладання країнами угод про участь у міжнародних організаціях або ініціативах, таких як Європейський Союз, Співтовариство Латинської Америки та Карибського басейну (CELAC), Східноазійське співробітництво тощо.
- Проекти спільного розвитку: реалізація конкретних проектів у рамках співробітництва, таких як будівництво спільних інфраструктурних

об'єктів, розвиток туризму, спільна науково-дослідницька діяльність тощо.

- Транснаціональні програми і фонди: участь у програмах та фондах, що сприяють розвитку транскордонного співробітництва, наприклад, програма Interreg в Європейському Союзі.
- Форуми та конференції: організація різного роду заходів, таких як форуми, конференції, семінари та робочі групи для обміну досвідом та вирішення спільних питань.
- Міжнародні угоди з метою ліквідації кордонів для спрощення переміщення людей та товарів: укладення угод для створення спеціальних зон, де кордони зменшуються або ліквідовуються для полегшення переміщення між країнами.
- Ці форми співробітництва можуть використовуватися окремо або в поєднанні одна з одною для досягнення спільних цілей та розвитку прикордонних територій.

Основні принципи єврорегіонального співробітництва включають:

- Концепція розвитку: єврорегіони розвиваються на основі спільних стратегій розвитку, що визначаються у партнерстві між різними адміністративними одиницями областей чи країн.

Концепція розвитку єврорегіонів базується на ідеї спільної стратегії та партнерства між різними адміністративними одиницями та країнами, що межують між собою. Основні принципи цієї концепції включають:

1. Стратегічне партнерство: розвиток єврорегіонів ґрунтується на спільному визначенні мети і завдань між різними сторонами, такими як місцеві влади, регіональні органи, бізнес та громадські організації. Це може включати спільне обговорення проблем, розробку стратегічних планів та визначення пріоритетів для спільних дій.

2. Інтегроване планування: концепція розвитку єврорегіонів передбачає інтеграцію різних секторів, таких як економіка, транспорт, енергетика,

соціальний розвиток та охорона довкілля, для створення комплексних стратегій розвитку.

3. Координація та співпраця: реалізація проектів та програм у межах єврорегіонів вимагає ефективної координації між всіма учасниками. Це включає в себе обмін інформацією, ресурсами, досвідом та кращими практиками.

4. Фінансування та ресурси: забезпечення необхідних фінансових ресурсів для реалізації проектів та програм є ключовим елементом концепції розвитку єврорегіонів. Це може включати залучення державних, регіональних, приватних та міжнародних фондів і інвестицій.

5. Сприяння сталому розвитку: концепція розвитку єврорегіонів спрямована на досягнення сталого економічного, соціального та екологічного розвитку на території, з урахуванням потреб сучасних поколінь та збереження ресурсів для майбутніх поколінь.

Ці принципи сприяють створенню ефективних та стійких механізмів співробітництва та розвитку на транскордонному рівні, що сприяє розбудові міцних відносин між країнами та регіонами.

- Планування і реалізація проектів: єврорегіони спільно планують та реалізують різноманітні проекти, спрямовані на розвиток інфраструктури, економічного зростання, соціального розвитку, захисту довкілля та інших аспектів.

Планування і реалізація проектів у єврорегіонах вимагає координації та співпраці між різними зацікавленими сторонами, такими як місцеві влади, регіональні органи, громадські організації, бізнес та академічна спільнота. Ось кілька ключових етапів планування та реалізації проектів у єврорегіонах:

1. Ідентифікація потреб і можливостей: початковий етап передбачає аналіз потреб та можливостей регіонів, що об'єднуються, а також визначення пріоритетів розвитку. Це може включати проведення статистичних досліджень, опитування місцевого населення та консультації з зацікавленими сторонами.

2. Розробка стратегії розвитку: на основі ідентифікованих потреб і пріоритетів розробляється стратегія розвитку, яка визначає основні напрями діяльності та цілі єврорегіонального співробітництва.
3. Визначення проектів та програм: на основі стратегії розвитку визначаються конкретні проекти та програми, спрямовані на досягнення визначених цілей. Кожен проект повинен мати чітко сформульовані завдання, бюджет, терміни виконання та критерії успіху.
4. Пошук фінансування: однією з ключових складових успішної реалізації проектів є забезпечення фінансування. Це може включати залучення державних, регіональних, приватних та міжнародних джерел фінансування.
5. Управління проектом: під час реалізації проекту необхідно забезпечити ефективне управління всіма аспектами проекту, включаючи фінансовий контроль, контроль за строками виконання, комунікації зі зацікавленими сторонами та вирішення можливих проблем.
6. Оцінка та моніторинг: після завершення проекту важливо здійснити оцінку його ефективності та впливу на розвиток регіонів, а також забезпечити моніторинг результатів для виявлення можливих покращень та навчання на майбутнє.

Ці етапи дозволяють створити ефективні механізми співпраці та забезпечити успішну реалізацію проектів у єврорегіонах.

- Підтримка співробітництва: єврорегіональні ініціативи отримують підтримку від міжнародних організацій, таких як Європейський Союз, які надають фінансову та технічну підтримку для реалізації спільних проектів.

Підтримка співробітництва єврорегіонів є важливим аспектом успішної реалізації єврорегіональних ініціатив і проектів. Це охоплює широкий спектр дій та інструментів, які сприяють розвитку та зміцненню співпраці між регіонами, що перетинають кордони [9].



Ці інструменти та дії сприяють створенню ефективних механізмів співробітництва між євро регіонами та сприяють розвитку стійких та взаємовигідних партнерств між регіонами.

- Забезпечення сталості: євро регіони сприяють створенню механізмів забезпечення сталого розвитку, включаючи спільне управління природними ресурсами та заходи з мінімізації негативного впливу на довкілля.

Забезпечення сталості євро регіонів є ключовим аспектом їх успішного функціонування та розвитку на довгострокову перспективу. Це вимагає впровадження різноманітних заходів та стратегій, спрямованих на забезпечення економічної, соціальної та екологічної стійкості [5].

Загалом, сталість євро регіонів вимагає комплексного підходу, який охоплює економічні, соціальні, екологічні та політичні аспекти, а також активну участь всіх зацікавлених сторін у процесі розвитку та реалізації стратегій та проектів.

Ці ініціативи сприяють спільному розвитку територій, сприяють зближенню між народами та покращенню життя місцевих спільнот.

Євро регіони є різноманітними територіальними одиницями, що перетинають кордони між країнами Європи і співпрацюють між собою для спільного розвитку та вирішення спільних проблем. Нижче подано деякі з найвідоміших євро регіонів:

1. Піреней: Об'єднує Францію та Іспанію.
2. Карпатський євро регіон: Охоплює країни Центральної та Східної Європи, такі як Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія та інші.
3. Балтійське море: Включає країни, що межують з Балтійським морем, такі як Швеція, Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Німеччина та Росія.
4. Іонічний регіон: Об'єднує країни, які межують з Іонічним морем, такі як Італія, Греція, Албанія та інші.

5. Альпійський єврорегіон: Охоплює Альпи та включає Францію, Італію, Швейцарію, Австрію, Німеччину, Ліхтенштейн та Словенію.
6. Дунайський єврорегіон: Простягається вздовж річки Дунай та включає країни, через які вона протікає, такі як Австрія, Німеччина, Угорщина, Словаччина, Сербія, Румунія, Болгарія та інші.
7. Євро-дельта Рона: Регіон в дельті річки Рони, яка протікає через Францію та Іспанію.
8. Північний кригіз: об'єднує країни Північної Європи, такі як Швеція, Норвегія, Фінляндія, Данія та Ісландія.
9. Трансбалканський єврорегіон: охоплює країни, розташовані на Балканському півострові, такі як Боснія і Герцеговина, Хорватія, Словенія, Македонія, Молдова, Чорногорія, Сербія, Косово та Албанія.[3]

В Україні розташування єврорегіонів можна побачити на рис.1.2.



**Рис.1.2 – Єврорегіони в Україні**

Джерело: взято з [34, с.9]

Це лише декілька прикладів єврорегіонів, існує багато інших, кожен з яких має свої унікальні характеристики та особливості співпраці між країнами та регіонами.

Єврорегіони — це одна з ключових форм транскордонного співробітництва, що об'єднує прикордонні регіони сусідніх країн з метою спільного вирішення економічних, соціальних та культурних завдань. Вони виступають основною інституційно-організаційною формою такого співробітництва, оскільки забезпечують стабільну структуру, через яку регіони можуть реалізовувати спільні проекти, залучати фінансування та впливати на місцеву політику [25].

Співпраця в рамках Єврорегіону (Асоціації Єврорегіонального Співробітництва) сприяє розвитку інтеграційних процесів у сферах культури, освіти, економіки, комунікації та інших сферах.

Сприяння розвитку інтеграційних процесів у сфері культури, освіти, економіки, комунікації та інших сферах, створення можливостей для полегшення адаптації до європейського законодавства та підвищення рівня життя прикордонного населення.

Підвищити рівень життя прикордонного населення. Однак реалізація проектів єврорегіонального співробітництва в Україні залежить виключно від співпраці з країнами-членами Європейського Союзу.

Реалізація проектів єврорегіонального співробітництва в Україні базується виключно на практичному досвіді, без належного теоретичного та методологічного обґрунтування.

Це несприяє досягненню потенційної ефективності транскордонного співробітництва, використанню всього його потенціалу та поширенню його на всю прикордонну територію.

Проекти регіонального співробітництва в Україні реалізуються лише на основі практичного досвіду без належного теоретичного та методологічного обґрунтування [36].

Оскільки прикордонні регіони більшості європейських країн є менш розвиненими, ніж центральні регіони, регіональна політика ЄС спрямована на подолання.

Регіональна політика ЄС спрямована на усунення диспропорцій регіонального розвитку та підвищення рівня життя населення. Ситуація в Україні дещо відрізняється. Поява кордонів у цих регіонах змінила життя населення.

Використання нових можливостей для вирівнювання кордонів та вирішення проблем територіального розвитку прикордонних територій, підвищення рівня життя мешканців регіону, що є головною метою транскордонного співробітництва. Це необхідно враховувати в регіональній політиці. Наразі існують лише перші спроби системних досліджень транскордонного співробітництва [21].

Основні характеристики євро регіону як форми транскордонного співробітництва:

1. Інституційна структура: євро регіони мають чітко визначену організаційну структуру з органами управління, такими як координаційні ради, комітети або асамблеї, що представляють інтереси різних учасників. Ця структура дозволяє ефективно координувати діяльність міжрегіональних проєктів та приймати рішення спільно.
2. Юридична база: євро регіони часто формуються на основі міждержавних угод або домовленостей, які забезпечують правові підстави для співпраці та визначають статус прикордонних територій. Це створює сприятливі умови для вирішення транскордонних проблем, таких як торгівля, інфраструктура та екологія.
3. Фінансова підтримка та ресурси: євро регіони мають можливість отримувати фінансування з європейських структурних фондів та інших міжнародних організацій. Наприклад, програми Європейського Союзу, такі як INTERREG, надають фінансову допомогу на реалізацію транскордонних проєктів у сферах інфраструктури, освіти та екології.

4. Широкий спектр діяльності: єврорегіони сприяють багатофункціональному розвитку через підтримку проєктів у різних сферах, таких як економіка, туризм, екологія, транспорт, освіта та культура. Це дозволяє підвищити економічний рівень, зменшити соціальні бар'єри та покращити якість життя на прикордонних територіях.
5. Сприяння європейській інтеграції: єврорегіони допомагають зменшувати відчуженість та культурні бар'єри між народами, посилюючи ідеї європейської єдності та взаєморозуміння. Це сприяє інтеграційним процесам на локальному рівні, що позитивно впливає на загальноєвропейську інтеграцію.

Завдяки цим характеристикам єврорегіони виступають надійною платформою для вирішення спільних викликів, зокрема економічних, інфраструктурних та екологічних. Такі проєкти, як розвиток транспортних коридорів, охорона прикордонного середовища та обмін культурними програмами, допомагають створити стабільне середовище для розвитку й співпраці на всіх рівнях.

### **1.3. Організаційно-правове забезпечення діяльності єврорегіонів в Україні**

В Україні забезпечення діяльності єврорегіонів регулюється рядом нормативно-правових актів, які стимулюють та сприяють співпраці з міжнародними партнерами та сусідніми країнами (табл.1.1).

Таблиця 1.3

### Організаційно-правове забезпечення діяльності єврорегіонів в Україні

| <i>Аспект забезпечення</i> | <i>Характеристика</i>   | <i>Приклади реалізації</i>   |
|----------------------------|---|--|
| Нормативно-правова база    | Законодавство України (Конституція, Закони про транскордонне співробітництво) | Закон України "Про транскордонне співробітництво"                                      |
|                            | Міжнародні договори (угоди з країнами-партнерами в єврорегіонах).             | Угода про співробітництво у рамках Карпатського єврорегіону                            |
| Управління єврорегіонами   | Координація діяльності через створення спільних керівних органів              | Спільна координаційна рада в єврорегіоні "Буг"   |
|                            | Делегування представників місцевих органів влади                              | Участь представників прикордонних областей України у керівництві єврорегіону "Дністер" |
| Фінансування діяльності    | Фінансування з місцевих бюджетів  | Бюджетні програми для підтримки інфраструктури   |
|                            | Залучення грантів та коштів міжнародних програм (INTERREG, Horizon Europe)    | Програма екологічного розвитку у Карпатському єврорегіоні                              |
| Основні напрями діяльності | Економічна співпраця  | Спільні інфраструктурні проекти у рамках єврорегіону "Буг"                             |
|                            | Екологічні проекти  | Проекти з очищення річки Дністер у рамках однойменного єврорегіону                     |
|                            | Культурний обмін  | Фестивалі та культурні заходи у Карпатському єврорегіоні                               |
| Контроль та моніторинг     | Ведення звітності про реалізацію проектів                                     | Щорічні звіти діяльності єврорегіону "Карпати".  |
|                            | Залучення громадськості до моніторингу ефективності                           | Проведення громадських слухань щодо розвитку проектів                                  |

*Джерело: власна розробка автора.*

Ось деякі з найважливіших нормативних актів:

1. Конституція України: закріплює право держави на здійснення міжнародних відносин, включаючи транскордонне співробітництво, та зобов'язує державу сприяти розвитку міжнародних контактів.
2. Закон України "Про міжнародні договори України": встановлює порядок укладення, ратифікації та виконання міжнародних договорів, включаючи ті, які стосуються транскордонного співробітництва.
3. Закон України "Про міжрегіональну співпрацю": визначає правові засади та механізми співробітництва між територіальними громадами України та закордонними партнерами, включаючи транскордонне співробітництво.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 408 «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки»: визначає стратегічні напрями та пріоритети розвитку транскордонного співробітництва, а також механізми його реалізації.
5. Міжнародні договори: Україна укладає різноманітні міжнародні договори з сусідніми країнами та партнерами з метою сприяння транскордонному співробітництву. Ці договори можуть стосуватися питань прикордонної співпраці, торгівлі, транспорту, охорони довкілля та інших аспектів.
6. Міжнародні програми та проекти: Україна бере участь у різноманітних міжнародних програмах та проектах, які спрямовані на підтримку транскордонного співробітництва, таких як програма "Румунія-Україна-Республіка Молдова".



**Рис. 1.3. – Складові організаційно-правового забезпечення діяльності єврорегіонів в Україні**

*Джерело: взято з [24, с.12]*

На рис. 1.3 графічно зображено співвідношення різних видів нормативно-правових актів які регулюють діяльність єврорегіонів в Україні. Ці нормативно-правові акти створюють правову базу для розвитку транскордонного співробітництва в Україні та сприяють співпраці з міжнародними партнерами з метою зміцнення прикордонної безпеки, розвитку торгівлі та економічних зв'язків, захисту довкілля та інших сфер.

Концепція розвитку єврорегіонів викладена в Постанові Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 408 «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки» визначає, що державна політика регіонального розвитку визначатиме активізацію участі України в імплементації Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону та розвиток транскордонного співробітництва одним із пріоритетних напрямів регіонального розвитку в рамках Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, насамперед на тих територіях, що потребують особливої уваги з боку держави та застосування спеціальних механізмів та інструментів стимулювання їх розвитку. Заходи у рамках цього напрямку здійснюються, зокрема, за рахунок цієї Програми.[28].

Досягнення мети програми здійснюватиметься шляхом виконання завдань за такими пріоритетними напрямками:



1. реалізація в Україні Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону та Транс-Дунайської програми;

2. реалізація проектів (програм) міжнародної технічної допомоги та програм транснаціонального співробітництва в рамках європейського територіального співробітництва.

3. програма співробітництва в рамках європейського територіального співробітництва на період 2021-2027 років (далі - програма транскордонного співробітництва на період 2021-2027 років)..розвиток прикордонної інфраструктури в гірських районах Карпат;

4. забезпечення розвитку інституційної спроможності суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва (включаючи асоціації, органи місцевого самоврядування та агенції регіонального розвитку).

5. Забезпечення розвитку інституційної спроможності суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва (включаючи асоціації органів місцевого самоврядування, агенції регіонального розвитку, громадські організації, європейські асоціації); (включаючи регіональне співробітництво та інші форми транскордонного співробітництва).

Вперше визначення транскордонного співробітництва було відображено в Європейській рамковій конвенції.

Воно знайшло своє відображення в Захід відбувся в Мадриді 21 травня 1980 року, що відбулася в Іспанії [13].

Прийняття Конвенції стало послідовним і ключовим етапом у розвитку європейського регіону. Прийняття Конвенції стало результатом послідовного і ключового етапу в розвитку європейського регіону, тобто, кордони в розвитку європейського регіоналізму вже не сприймаються Співтовариством лише як економічні, політичні та соціокультурні бар'єри. Ця зміна у сприйнятті та орієнтації створює нові можливості для покращення та пріоритизації якості життя як в межах внутрішнього економічного простору, так і за його межами. Така зміна сприйняття і орієнтирів формує нові

можливості підвищення та пріоритети якості життя в межах та за межами національного економічного простору.

Зрештою, держави регіональних федерацій у прикордонному регіоні опинилися вситуації трансформації своїх економік під впливом зовнішніх економічних чинників. Це пов'язано з пошуком нової організації регіонального економічного простору, транзитної інфраструктури, підвищенням конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості території. Це стосується і підвищення інвестиційної привабливості. Інтерес до такої продуктивної моделі транскордонного співробітництва має на меті зміцнення цілісності та ефективного розвитку європейського регіону, а також виведення європейського регіоналізму на рівень транскордонного співробітництва [16].

Підсумовуючи можна сказати що теоретичні аспекти формування та функціонування єврорегіонів мають широку теоретичну базу для вивчення включаючи як наукове так і законодавче визначення ключових понять і термінів. Єврорегіони є ефективним інструментом інтеграції країн, зокрема в рамках Європейського Союзу. Вони сприяють розвитку прикордонних територій, посилюють економічні зв'язки та культурний діалог, зміцнюють безпеку та стабільність у регіоні. Таким чином, формування та функціонування єврорегіонів — це ключовий елемент транскордонного співробітництва, який сприяє гармонійному розвитку регіонів та інтеграції між країнами.

## РОЗДІЛ 2

### СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРОРЕГІОНІВ

#### 2.1. Роль єврорегіонів у розвитку економічного співробітництва прикордонних регіонів України та країн-членів ЄС

Реалізація національних інтересів через єврорегіони може здійснюватися за допомогою наступних інструментів та засад: співпраця у галузі економіки: Один з найважливіших аспектів реалізації національних інтересів через єврорегіони – це співпраця в економічній галузі. Це може включати спільні інвестиції, розробку нових продуктів та послуг, створення нових робочих місць та підвищення конкурентоспроможності країн у глобальному ринку (рис.2.1).



**Рис. 2.1 – Результати активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва**

Джерело: зроблено на основі [24].

Взаємодія у галузі культури: взаємодія у галузі культури може сприяти зближенню народів та розвитку національної свідомості. Це може включати обмін мистецькими проектами, організацію тематичних фестивалів та концертів, а також співпрацю у галузі охорони культурної спадщини.

Співпраця у галузі науки та освіти: співпраця у галузі науки та освіти може сприяти обміну знаннями, інноваційному розвитку та створенню нових можливостей для розвитку національної науки та освіти. Це може включати спільні наукові проекти, стажування для студентів та викладачів, а також обмін досвідом у галузі освіти та науки.

Організація спільних заходів: організація спільних заходів, таких як конференції, семінари та тренінги, може сприяти обміну досвідом та знаннями між країнами. Це дозволяє країнам утворювати спільну платформу для розробки та реалізації спільних стратегій та об'єднувати зусилля для досягнення загальних цілей. Однак, функціонування єврорегіонів також може мати певні виклики.

Важливо зазначити, що ефективність функціонування єврорегіонів як складової реалізації національних інтересів залежить від низки факторів. В Україні налічується кілька єврорегіонів. Прикладом успішного функціонування єврорегіону може слугувати Єврорегіон "Карпати".

Єврорегіони можуть бути ефективним інструментом реалізації національних інтересів країн-учасниць за рахунок розвитку прикордонного співробітництва.

Однак, для досягнення цієї мети необхідно подолати певні виклики. Важливо, щоб єврорегіони функціонували на основі принципів рівноправності, взаємоповаги та партнерства [1].

Налагодження транскордонного співробітництва в Україні відповідно до стандартів ЄС є перспективною теоретичною та практичною метою інтеграції до ЄС. Це пов'язано з тим, що, розвиваючи транскордонні регіони до європейського рівня транскордонного співробітництва, Україна може продемонструвати свої справжні наміри щодо європейської інтеграції. Хоча

транскордонне співробітництво не є частиною *acquis communautaire*, ця форма співпраці є частиною регіональної політики Європейського Союзу, а її норми та принципи є загальноприйнятими в Європейському співтоваристві [5].

Основними цілями транскордонного співробітництва є збалансований та інтегрований розвиток регіону та збільшення частки регіону в міжнародних інтеграційних процесах. Сучасні транскордонні процеси повинні здійснюватися насамперед за рахунок регіональних автономних організацій та місцевих громад прикордонних територій країн, де розвивається таке співробітництво.

Сьогодні інтенсивне розширення кордонів ЄС на схід зумовлює необхідність визначення нових пріоритетів розвитку транскордонного співробітництва між Україною та її сусідами. Крім того, просування кордонів ЄС, особливо в Центральній та Східній Європі, на схід вимагає формування міжрегіональних відносин відповідно до європейських стандартів. Позаяк у прикордонному співробітництві відбулись такі принципово якісні зміни:

По-перше, до розширення ЄС на схід співпраця між Україною та її сусідами (Словаччиною, Угорщиною, Польщею та Румунією) виражалася переважно у двосторонніх та багатосторонніх відносинах між країнами Центральної та Східної Європи, сьогодні ж ми бачимо дещо більший рівень відносин який був штучно звужений. Тобто, тепер ми маємо як відносини на рівні держав членів ЄС так і з Євросоюзом у цілому [23].

По-друге, нова східна політика ЄС стала невід'ємною складовою співробітництва України з державами Центральної Європи в т. ч. концепцій — Розширена Європа – Сусідні країни. Нова структура співробітництва з східними та південними сусідами та — Східного партнерства, створивши таким чином об'єктивне підґрунтя до розвитку довготермінових транскордонних відносин, в тому числі і в економічній сфері” [27].

Сьогодні, домінуюча в ЄС, політика концепції транскордонного регіонального розвитку, яка сьогодні переважає в ЄС, базується на визнанні

того, що основна увага має бути зосередже не на підтримці депресивних регіонів за рахунок регіонів-донорів, а на створенні сприятливих умов для мобілізації регіональних ресурсів і потенціалу та посилення регіональної конкурентоспроможності. Вона базується на створенні сприятливих умов для мобілізації місцевих ресурсів і потенціалу, для посилення конкурентоспроможності регіонів.

Міжрегіональне економічне співробітництво та геополітичні зміни, що зумовлюють входження України у світовий простір, мають базуватися на конкурентних перевагах та їх інтеграції. Конкурентні переваги є головним чинником, який не тільки залучає інвестиції, але й вирішує соціальні проблеми, сприяє зростанню регіональної економіки і, в свою чергу, сприяє підвищенню якості життя населення [6].

Таблиця 2.1.

### Програми транскордонного співробітництва України з ЄС

| Програми ТКС та їхні учасники                   | Індикативні асигнування на програму, млн. євро |               |                    |
|---|--|---------------|--------------------|
|   | 20020–2022 рр.                                 | 2020–2022 рр. | Загалом 2020-22рр. |
| Програми сухопутного кордону                    |  |               |                    |
| Польща –<br>Білорусь –<br>Україна               | 97.107   | 89.094        | 186.201            |
| Угорщина –<br>Словаччина –<br>Україна – Румунія | 35.796   | 32.842        | 68.638             |
| Румунія –<br>Молдова –<br>Україна               | 66.086   | 60.632        | 126.718            |
| Програми морських басейнів                      |  |               |                    |
| Чорне море                                      | 9.025  | 8.281         | 17.306             |

Джерело: Взято на основі [7, с.23].

На сьогоднішній день Україна бере участь у чотирьох програмах транскордонного співробітництва з ЄС (табл. 2.1) – трьох програм сусідства для сухопутних кордонів: Польща – Україна – Білорусь з фінансуванням 186,201 млн. євро; Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна (68,638 млн.

євро); Румунія – Україна – Молдова (126,718 млн. євро) і до багатосторонньої Програми Чорного моря (17,306 млн. євро) [7].

Також на сьогодні виокремлені такі пріоритетні напрями транскордонної стратегії розвитку (рис. 2.3):

- підвищення рівня інноваційного розвитку економіки;
- забезпечення ефективності, енерго та ресурсозбереження у сфері господарювання;
- створення розгалуженої ринкової інституційно-організаційної інфраструктури економіки;
- забезпечення умов для якісного та стабільного розвитку підприємництва;
- удосконалення ділової прикордонної інфраструктури та взаємодія між місцевими і регіональними громадами країн-сусідів;
- поглиблення економічної транскордонної інтеграції господарюючих суб'єктів європейських країн та регіонів;
- формування та розвиток транскордонної інформаційно-комунікаційної та транспортної мережі;
- розвиток туризму та курортно-рекреаційної сфери; - вирівнювання територіальних диспропорцій [8].



**Рис. 2.2. - Рушії розвитку транскордонного співробітництва**

*Джерело: взято з [8, с.8].*

Україна може досягти вищезазначених цілей через тип співпраці, відомий як «трикутник зростання». Такі трикутники широко використовуються в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Ці моделі включають наступні прикордонні регіони, що мають несхожі фактори виробництва (земля, праця, капітал, робоча сила, технології, адміністративно-управлінські вміння) та різні джерела порівняльних переваг для формування субрегіонального економічного зростання. Вигода від функціонування трикутників зростання забезпечується за допомогою економії масштабу («ефект масштабу»), яка досягається у таких сферах:

1) економія за рахунок агломераційного ефекту, яка часто вимагає різноманітних поєднань фондових факторів в різних місцезнаходженнях (промисловість в одних частинах субрегіону може мати переваги в технології та знаннях доступних в іншій, наприклад через об'єднання ризиків – просувати розвиток);

2) економія масштабу в дистрибуції, маркетингу, фінансах та бізнес-послугах;

3) економія від масштабу у громадській інфраструктурі, такій як комунальні системи, транспорті, телекомунікації, енерго-та водопостачання.

“Проекти коридорів розвитку виступають найбільш вдалою формою активізації розвитку прикордонних регіонів, які являють собою торгові коридори або транспортні з недостатнім використанням економічного потенціалу суміжних держав, через засоби планування та просування взаємопов'язаних інфраструктурних та великомасштабних економічних секторних інвестицій в різних географічних областях, що активізує торгівлю та інвестиції, забезпечуючи економічне зростання, стимулює процеси отримання доданої вартості, оптимізує використання інфраструктури та покращує конкурентоздатність економіки у прикордонних регіонах” [9].



## 2.2 Європейський досвід функціонування єврорегіонів та його застосування в Україні

Глобалізація як сучасна форма інтернаціоналізації світового економічного життя нині супроводжується інтенсивним розвитком регіональних інтеграційних процесів в економічній сфері. Вона супроводжується інтенсивним розвитком регіональних інтеграційних процесів в економічній сфері. У регіональному вимірі регіональна інтеграція є серйозною рушійною силою на всіх рівнях: глобальному, континентальному і трансконтинентальному, регіональному і субрегіональному, локальному [20].

Вона є серйозним рушієм на всіх рівнях: глобальному, континентальному/трансконтинентальному, регіональному/субрегіональному та локальному. Економічна інтеграція є найбільш динамічною в Європі, а Північна Америка та інші країни регіону наслідують її приклад. В Європі створена прогресивна і складна система. Європа розробила і вдосконалила системи транскордонного співробітництва. Вона відіграє важливу роль у прискоренні процесу загальноєвропейської інтеграції [20].

Перспективи застосування європейського досвіду в Україні:

Україна, як держава, що прагне інтеграції до Європейського Союзу, активно впроваджує моделі єврорегіонального співробітництва.

*Існуючі єврорегіони України:*

1. "Карпати": транскордонне співробітництво із країнами Східної Європи.
2. "Буг" (Україна–Польща): сприяє економічному співробітництву та екологічним програмам.
3. "Дністер" (Україна–Молдова): акцент на управлінні водними ресурсами та захисті екосистем.

*Перешкоди у функціонуванні єврорегіонів в Україні:*

- недостатнє фінансування (Єврорегіони потребують фінансових ресурсів для реалізації спільних проєктів, підтримки інфраструктури,

організації заходів та вирішення актуальних проблем у транскордонному співробітництві. Однак, брак державного фінансування, обмежений доступ до міжнародних грантів і низький рівень інвестицій часто унеможливають їх ефективну діяльність);

- обмежена адміністративна та юридична база (Національне законодавство України не завжди достатньо враховує специфіку діяльності єврорегіонів. Відсутність узгоджених правил і процедур для роботи таких об'єднань призводить до невизначеності у взаємодії між органами влади, громадами та міжнародними партнерами. Це ускладнює прийняття рішень і впровадження проєктів);
- відсутність ефективної міжурядової координації (Єврорегіони функціонують у транскордонному середовищі, що вимагає співпраці між урядами сусідніх країн. Низький рівень узгодження політик, бюрократичні бар'єри, а інколи й розбіжності у зовнішньополітичних інтересах заважають реалізації спільних програм, проєктів і ініціатив).

*Рекомендації для використання європейського досвіду:*

Фінансова підтримка:

- Використання програм ЄС (наприклад, INTERREG, Horizon Europe).
- Залучення іноземних інвесторів.

Розвиток інфраструктури:

- Модернізація прикордонних пунктів пропуску.
- Покращення транспортного сполучення між регіонами.

Екологічна співпраця:

- Реалізація спільних екологічних проєктів (очищення річок, управління лісовими ресурсами).

Юридична інтеграція:

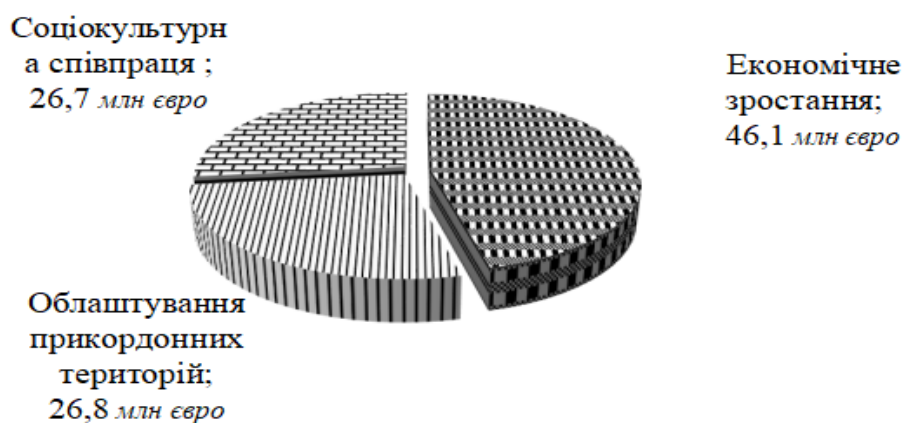
- Удосконалення законодавчої бази щодо транскордонного співробітництва.
- Гармонізація місцевих законів із європейськими нормами.

Культурна співпраця:

- Підтримка програм культурного обміну, організація міжнародних фестивалів.

У 2014 році ЄС запусив нову програму міжрегіональної допомоги «Великий регіон». Вона спрямована на зміцнення єврорегіонального співробітництва та реалізацію місцевих і регіональних проектів.

Програма охоплює широкий спектр сфер, що становлять спільний інтерес. Невеликі проекти у трьох основних сферах: економіка (підвищення та покращення міжрегіональної економічної конкурентоспроможності, підтримка інновацій, створення транснаціонального ринку праці), регіональний просторовий розвиток (підвищення якості життя населення, покращення привабливості окремих регіонів, захист навколишнього середовища) та соціальна сфера (обмін знаннями, включаючи культурні ресурси, посилення соціальної згуртованості). Створення цих проектів заохочується. (рис. 1.4).[24]



**Рис. 2.3 - Фінансування проектів за пріоритетними сферами транскордонного об'єднання «Великий Регіон» в рамках програми Інтеррег IV (в млн євро)**

*Джерело: Взято на основі [24 с.250-265].*

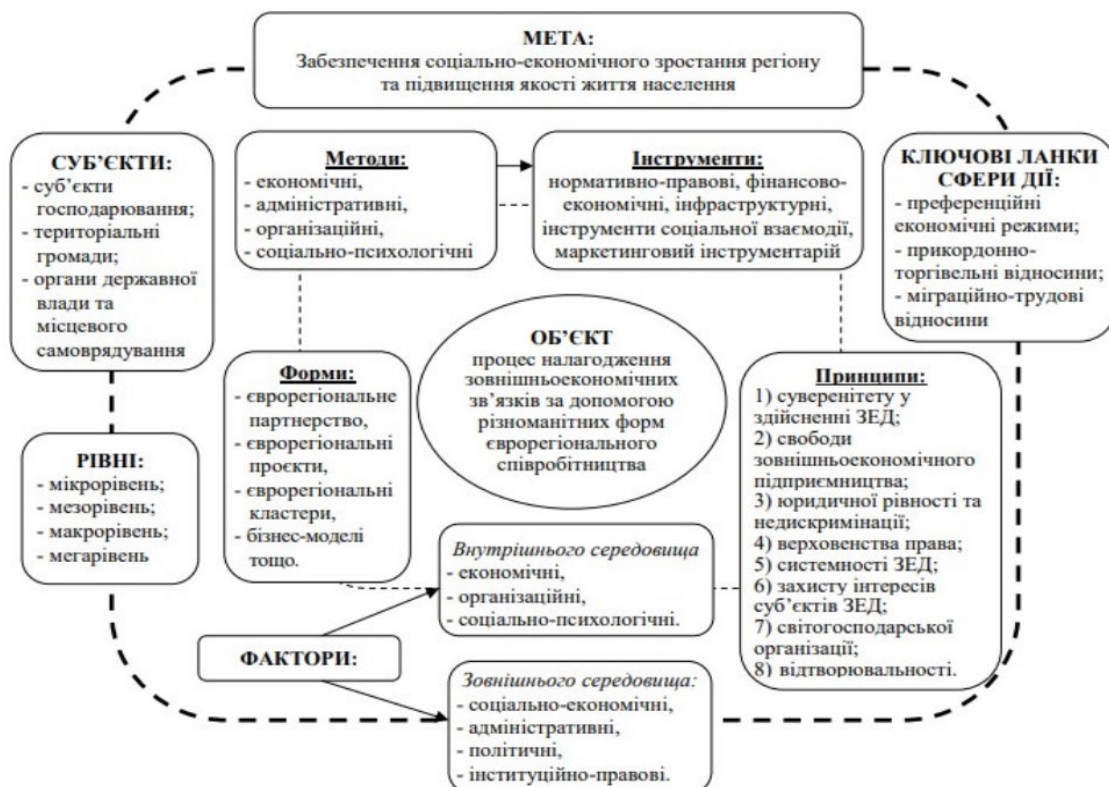
Європейський досвід функціонування єврорегіонів демонструє значні можливості для регіонального розвитку через транскордонну співпрацю. Україна має унікальний потенціал для реалізації цього досвіду, особливо в

умовах євроінтеграційних прагнень. Успішна адаптація європейських підходів сприятиме економічному, соціальному та екологічному прогресу регіонів України.

### 2.3. Співробітництво в рамках єврорегіонів як ефективний спосіб поглиблення відносин із ЄС та формування позитивного іміджу України

Єврорегіони виступають важливим механізмом для розширення співпраці між Україною та Європейським Союзом. Вони сприяють зміцненню зв'язків між прикордонними регіонами, інтеграції місцевих громад, розвитку економіки, екологічних ініціатив і культурного обміну. [21]

На рис. 2.4 зображено механізм активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва.



**Рис. 2.4 – Механізм активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіонального співробітництва**

Джерело: зроблено на основі [24].

Карпатський єврорегіон: об'єднує прикордонні території України, Польщі, Угорщини, Румунії та Словаччини. Його діяльність зосереджена на збереженні довкілля, туризмі та транспортній інфраструктурі. Участь України у спільних проєктах демонструє її прагнення до європейських стандартів.

У табл. 2.2. зображено розвиток співробітництва різних регіонів України в рамках єврорегіонального співробітництва.

Таблиця 2.2

**Матриця стратегічних орієнтирів активізації ЗЕД регіонів України в умовах єврорегіонального співробітництва**

|  |               | Рівень розвитку єврорегіонального співробітництва |   |  |  |
|--|---------------|---|---|--|--|
|  |               | Участь у двох єврорегіонах                        | Учасник одного єврорегіону                  | Єврорегіонне функціонує                    | Не є учасником   |
| Рівень розвитку ЗЕД у регіоні за інтегральним показником | Високий       | -   | -   | -  | м. Київ  |
|  | Перспективний | -   | -   | -  | Дніпропетровська   |
|  | Середній      | -   | Закарпатська                                | Запорізька, Миколаївська,                  | Київська   |
|  | Недостатній   | Івано-Франківська, Львівська,                     | Вінницька, Волинська, Одеська, Чернігівська | Донецька                                   | Полтавська,  |
|  | Низький       | Чернівецька                                       | -   | Сумська, Харківська, Херсонська, Луганська | Черкаська, Житомирська, Кіровоградська, Хмельницька, Тернопільська, Рівненська |

Джерело: Зроблено на основі [37].

Єврорегіон «Буг»: приклад економічного співробітництва та спільних ініціатив між Україною та Польщею. Він зміцнює добросусідські відносини і сприяє розвитку інфраструктури. Поглиблення відносин із ЄС через єврорегіони:

*Економічна інтеграція:*

- Єврорегіони сприяють впровадженню спільних економічних програм, що відповідають європейським стандартам. Це допомагає українським регіонам адаптуватися до вимог європейського ринку.
- Спільні транскордонні проекти, такі як розвиток інфраструктури, логістики, та екології, сприяють залученню інвестицій із фондів ЄС, зокрема INTERREG та Horizon Europe.

*Екологічна співпраця:*

- Проекти, спрямовані на збереження природних ресурсів і вирішення екологічних проблем, демонструють здатність України працювати у контексті спільної відповідальності за

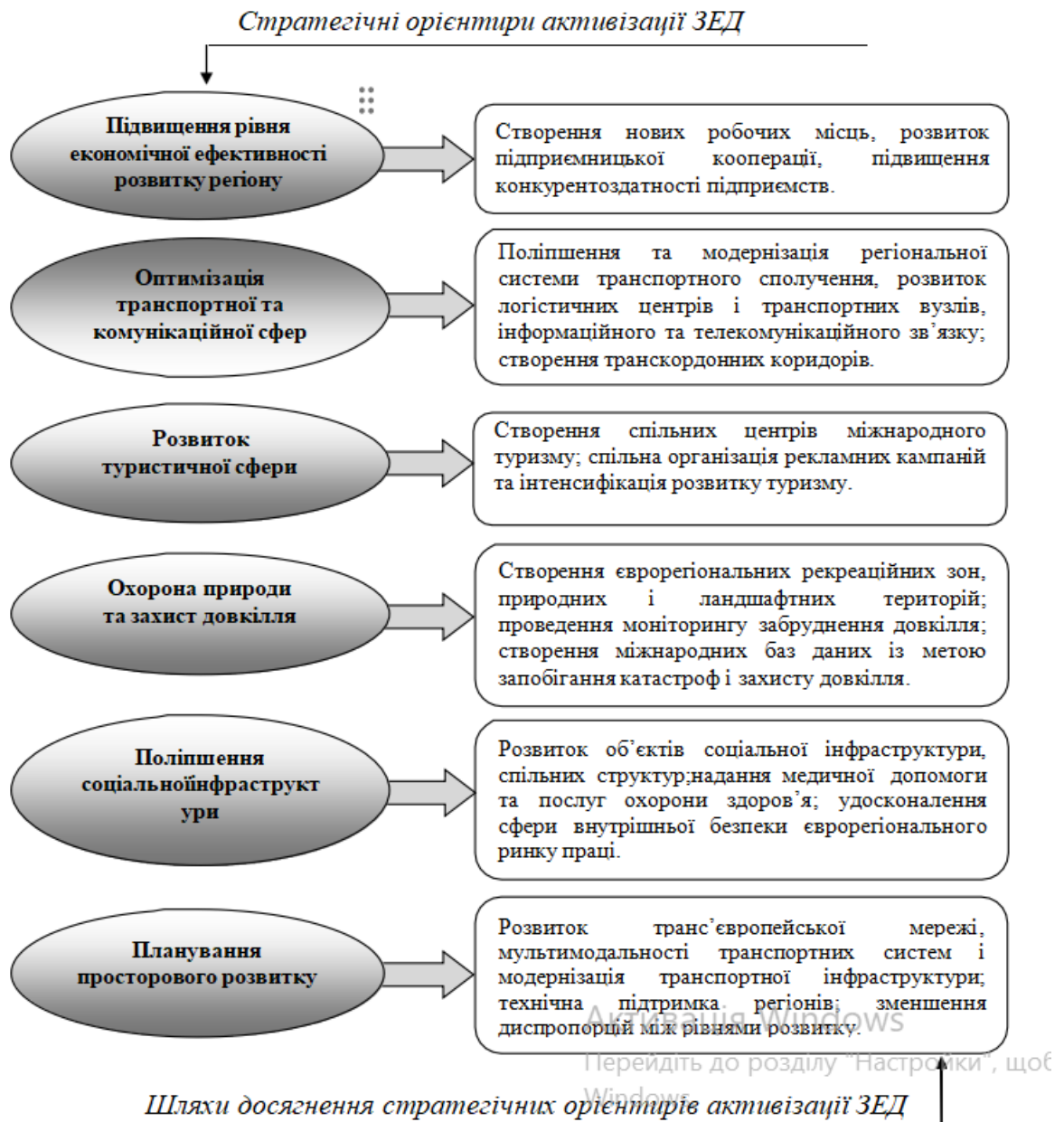
*Культурний обмін:*

- Єврорегіони проводять культурні фестивалі, виставки та освітні проекти, які допомагають зберігати та популяризувати українські традиції. Це сприяє формуванню позитивного іміджу країни на міжнародній арені.

Єврорегіони виступають ефективним інструментом для поглиблення відносин із ЄС та формування позитивного іміджу України (рис.2.6). Через співпрацю в рамках таких регіонів Україна демонструє здатність до інтеграції в європейський простір, створюючи передумови для повноцінного членства в ЄС.

Цікаво відзначити, що для більшості країн співробітництво між територіальними органами влади є новим типом міжнародних відносин. Міжнародні регіональні організації та агенції регіонального розвитку сприяють міжрегіональному та транскордонному співробітництву. Основними напрямками діяльності єврорегіону є: реалізація програм і проектів, пошук джерел фінансування, популяризація та організація заходів з метою сприяння міжнародному співробітництву, участь та підтримка відповідних заходів, підготовка та реалізація спільних дій та ініціатив, тісна співпраця з Європейським Союзом та Радою Європи з питань розвитку та

проблем реалізації проектів. Серед способів, якими організація може допомогти: інформування європейських організацій про головних учасників міжнародних відносин та вплив на них.



**Рис. 2.6. Стратегічні орієнтири налагодження зовнішньоекономічних зв'язків в умовах єврорегіонального співробітництва**

Джерело: Зроблено на основі [37]

Підсумовуючи, сучасний європейський досвід функціонування єврорегіонів демонструє зростаючу роль цих утворень у зміцненні економічної, соціальної та екологічної інтеграції. Вони стали ключовими майданчиками для реалізації загальноєвропейських стратегій, що дозволяє підвищити якість життя на прикордонних територіях.



### РОЗДІЛ 3.

## ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ У СТВОРЕННІ ЄВРО РЕГІОНІВ В УКРАЇНІ

### 3.1. Перспективи розвитку транскордонного співробітництва як головна складова міжнародної співпраці

Транскордонне співробітництво як невід'ємна складова національної політики сьогодні посідає важливе місце в системі пріоритетів європейської інтеграції. Важливою тенденцією сучасних міжнародних відносин є процес глобалізації та регіоналізації. При цьому особливу роль слід відводити процесу регіональної європейської інтеграції, в якому Україна бере активну участь. Існує кілька стимулів для цього, але в першу чергу-це відносини добросусідства з країнами, які вже є членами Європейського Союзу. Для України важливо розробити нову стратегію використання можливостей транскордонного співробітництва між своїми прикордонними регіонами та регіонами сусідніх країн.

На сучасному етапі транскордонне співробітництво є важливим інструментом досягнення європейської стабільності, розвитку добросусідських відносин між державами та позитивного взаєморозуміння між народами. Такі країни, як Україна та Польща, мають великий досвід транскордонного співробітництва, що відбувається у двох євро регіонах- «Буг» і «Карпатський». Їх співпраця та діяльність зосереджені на проектах регіонального розвитку, торгівлі, спорті, освіті, культурному обміні, охороні навколишнього середовища та охороні здоров'я, а також з апобіганні стихійним лихам і катастрофам»[30].

Україна має великий потенціал для розвитку транскордонного співробітництва, спираючись на європейський досвід організації євро регіонів. Адаптація європейських практик до українських реалій може сприяти інтеграції країни в європейський простір, економічному розвитку та вирішенню соціальних і екологічних проблем» [10].

На початку 2007 року ЄС впроваджує новий механізм співробітництва з країнами сусідами – Європейський інструмент партнерства та сусідства, який замінив тогочасні існуючі програми. Головною метою його запровадження є спрощення процедур надання технічної допомоги та підвищення її загальної ефективності. Відповідно до рамок Європейського інструменту існуючі програми (ЄІСП) зазнали певних змін. Замість них почали діяти програми прикордонного співробітництва (ППС) в рамках ЄІСП: «Україна – Польща – Білорусь», «Україна – Румунія – Молдова», «Україна – Словаччина – Угорщина – Румунія» та нова програма «Чорне море» та ін. Окрім зазначеного вище, реалізація конкретних програм має супроводжуватись належним фінансуванням, а такі програми, як TASIC, PHARE та INTERREG, мають знайти широке застосування у всіх сферах регіонального розвитку та забезпечити їх інтенсивний розвиток” [29].

На сучасному етапі євроінтеграції України доцільно дослідити основні закономірності, що впливають на транскордонне співробітництво між Україною та Польщею. Перш за все, це глобалізація всіх сфер суспільного та економічного життя. Це вплинуло і на вирівнювання диспропорцій між прикордонними регіонами сусідніх країн завдяки підвищенню мобільності робочої сили та уніфікації економічного устрою. По-друге, сучасна регіональна політика ЄС, заснована на децентралізованій системі, є важливою для розвитку транскордонного співробітництва та стимулює розвиток міжнародної співпраці в регіоні, переважно у транскордонному форматі [34].

По-третє, розширення ЄС на схід сприяло зміні форм транскордонного співробітництва, одночасно трансформуючи основну місію такого співробітництва: відвстановлення добросусідських відносин та усунення соціокультурних відмінностей до вирівнювання рівня соціально-економічного розвитку та нівелювання негативного впливу наявності кордону між сусідами [35].

Таблиця 3.1

## Прямі інвестиції (акціонерний капітал)

| Роки       | Обсяг прямих інвестицій, млн дол. США |           |                                |                       | Питома вага в загальному обсязі прямих інвестицій, % |                       |
|------------|---------------------------------------|-----------|--------------------------------|-----------------------|--|-----------------------|
|            | в Україну                             | з України | з країн ЄС в економіці України | з України в країні ЄС | з країн ЄС в економіці України                       | з України в країні ЄС |
| 2015       | 38992,90                              | 5760,5    | 31538,40                       | 5465,00               | 80,9   | 94,9                  |
| 2016       | 45370,0                               | 6402,8    | 36969,10                       | 6078,20               | 81,5   | 94,9                  |
| 2017       | 48197,6                               | 6435,40   | 39268,90                       | 6072,70               | 81,5   | 94,4                  |
| 2018       | 51705,30                              | 6568,10   | 41132,30                       | 6150,10               | 79,6   | 93,6                  |
| 2019       | 53704,00                              | 6702,90   | 41032,80                       | 6192,30               | 76,4   | 92,4                  |
| 2020       | 38356,80                              | 6456,20   | 29308,00                       | 6138,80               | 76,4   | 95,1                  |
| 2021       | 32122,50                              | 6315,20   | 24982,80                       | 6111,00               | 77,8   | 96,8                  |
| 2022       | 31230,30                              | 6346,30   | 23425,70                       | 6115,10               | 75,0   | 96,4                  |
| 2022       | 31606,40                              | 6322,00   | 24145,20                       | 6075,50               | 76,4   | 96,1                  |
| 2023       | 32905,10                              | 6294,40   | 25972,30                       | 6084,40               | 78,9   | 96,7                  |
| 31.12.2024 | 35809,60                              | 6272,70   | 28289,30                       | 6086,00               | 79,0   | 97,0                  |

Джерело: Побудовано за даними Державної служби статистики України [19].

Як видно з табл. 3.1, Європейський Союз (ЄС) залишається найбільшим інвестором в Україну, що свідчить про важливість економічних відносин між країнами ЄС та високий рівень довіри до українського ринку. Протягом досліджуваного періоду частка прямих іноземних інвестицій (ПІІ) з країн ЄС в Україну коливалася в межах 75-81,5%, сягнувши на початку 2020 року 28,3 млрд доларів США, що становить 79% від загального обсягу ПІІ. Це свідчить про стабільність та зацікавленість країн ЄС у бізнес-середовищі України» [35].

Безумовним лідером із залучення іноземних інвестицій є столиця Київ, де обсяг інвестицій на душу населення у 2019 році становив близько 6 000 доларів США. З точки зору інвестиційних показників, у 2023 році розвиненою зовнішньоекономічною діяльністю також характеризувалися Дніпропетровська (1 099,5 дол. США), Київська (910,4 дол. США) та

Полтавська (733,2 дол. США) області. Лідирують також Вінниця та Харків. Серед інших міст з перспективними інвестиційними можливостями - Одеса, Миколаїв, Житомир, Львів, Івано-Франківськ, Дніпро, Полтава та Тернопіль (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

### Прямі інвестиції в економіку України в регіональному розрізі

| Регіони           | Обсяги прямих інвестиційна одну особу населення на 1 січня, дол. США |        |        |        | Темпи зростання (зменшення) обсягівпрямих інвестицій, у відсотках до початку року |       |       |       |
|-------------------|--|--------|--------|--------|---|-------|-------|-------|
|                   | 2020   | 2021   | 2022   | 2023   | 2020  | 2021  | 2022  | 2023  |
| Україна           | 752,7  | 734,8  | 746,9  | 781,6  | 97,2  | 101,2 | 104,1 | 108,8 |
| Вінницька         | 117,4  | 113,3  | 126,2  | 142,5  | 95,9  | 110,5 | 111,9 | 106,4 |
| Волинська         | 237,6  | 236,9  | 242,3  | 248,2  | 99,6  | 102,1 | 102,2 | 119,5 |
| Дніпропетровська  | 1235,5   | 1077,7 | 1142,8 | 1099,5 | 86,6  | 105,6 | 95,9  | 107,4 |
| Донецька          | 409,5  | 294,6  | 265,2  | 309,2  | 71,5  | 89,3  | 115,5 | 108,6 |
| Житомирська       | 177,8  | 173,7  | 183,4  | 190,9  | 97,1  | 104,9 | 103,2 | 105,2 |
| Закарпатська      | 248,1  | 252,3  | 258,9  | 273,6  | 101,7   | 102,5 | 105,6 | 105,1 |
| Запорізька        | 388,1  | 494,5  | 526,2  | 525,7  | 126,5   | 105,5 | 98,9  | 101,3 |
| Івано-Франківська | 606,4  | 599,7  | 657,5  | 651,8  | 98,8  | 109,4 | 98,9  | 80,9  |
| Київська          | 923,8  | 878,0  | 913,8  | 910,4  | 95,2  | 104,7 | 100,6 | 103,0 |
| Кіровоградська    | 54,1   | 61,2   | 73,4   | 73,4   | 112,3   | 119,0 | 98,8  | 107,7 |
| Луганська         | 201,0  | 198,8  | 201,2  | 202,8  | 98,3  | 100,4 | 99,8  | 102,3 |
| Львівська         | 410,3  | 331,3  | 370,0  | 378,0  | 80,7  | 111,6 | 101,9 | 117,8 |
| Миколаївська      | 183,4  | 185,1  | 180,0  | 194,2  | 100,3   | 96,5  | 107,0 | 138,5 |
| Одеська           | 554,2  | 516,9  | 506,6  | 528,0  | 93,1  | 97,9  | 104,1 | 102,2 |
| Полтавська        | 696,4  | 703,8  | 714,2  | 733,2  | 100,3   | 100,6 | 101,7 | 113,7 |
| Рівненська        | 172,0  | 137,4  | 115,6  | 112,6  | 79,9  | 84,1  | 97,2  | 103,2 |
| Сумська           | 178,3  | 171,7  | 165,5  | 169,9  | 95,4  | 95,6  | 101,6 | 107,3 |
| Тернопільська     | 46,2   | 45,5   | 42,7   | 96,2   | 97,9  | 93,4  | 223,7 | 49,2  |
| Харківська        | 560,9  | 238,5  | 238,0  | 244,5  | 42,3  | 99,4  | 102,2 | 116,9 |
| Херсонська        | 198,3  | 190,3  | 208,1  | 196,8  | 95,4  | 108,5 | 93,7  | 119,8 |
| Хмельницька       | 127,9  | 122,9  | 133,8  | 158,3  | 95,5  | 108,0 | 117,4 | 101,2 |
| Черкаська         | 279,8  | 271,1  | 274,7  | 272,6  | 96,1  | 100,4 | 98,2  | 108,3 |
| Чернівецька       | 65,2   | 63,1   | 47,1   | 50,5   | 96,7  | 74,6  | 107,0 | 116,4 |
| Чернігівська      | 88,4   | 234,1  | 421,9  | 433,8  | 261,9   | 178,0 | 101,4 | 101,6 |
| м. Київ           | 5376,8   | 5745,3 | 5657,6 | 5994,8 | 107,6   | 99,0  | 106,4 | 111,2 |

Джерело: Побудовано за даними Державної служби статистики України [24]

Варто зазначити, що інвестиційна привабливість регіону визначає як обсяг, так і джерело інвестиційних потоків. Регіони з високою інвестиційною привабливістю, де налагоджена система міжнародного співробітництва, можуть отримувати кошти від іноземних інвесторів, тоді як джерелом інвестиційних ресурсів у регіонах з низькою інвестиційною привабливістю є бюджетні кошти та кошти суб'єктів господарювання» [25].

Європейський досвід створення та функціонування єврорегіонів надає Україні унікальну можливість вирішувати регіональні проблеми та інтегруватися в європейський простір через міжнародне співробітництво. Реалізація таких ініціатив сприятиме економічному розвитку, захисту навколишнього середовища та створенню позитивного іміджу України на міжнародній арені» [28].

Для подальшої активізації зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) важливим є аналіз, планування та прогнозування показників, що її характеризують. Використання екстраполяційно-регресійного аналізу для моделювання динаміки імпорту та експорту у зовнішній торгівлі України може слугувати ефективним інструментом для розуміння та прогнозування тенденцій міжнародних ринків. Це дозволяє державі та бізнес-середовищу реагувати на зміни, адаптувати стратегії, максимізувати вигоди від зовнішньої торгівлі та сприяти сталому економічному зростанню та розвитку країни» [29].

Посилення міжрегіонального співробітництва та впровадження найбільш ефективних форм співпраці із зарубіжними країнами також матиме позитивний вплив на покращення товарної та географічної структури імпорту та експорту. У цьому контексті потребують детального аналізу сучасний стан та проблеми функціонування єврорегіональних об'єднань, створених за участю регіонів України [31].

У єврорегіональній діяльності важливим є налагодження ефективної співпраці між представниками єврорегіонів, урядами та підприємствами, що вимагає підтримки участі неурядових організацій у єврорегіональному

співробітництві та забезпечення їх належного представництва в усіх робочих органах єврорегіонів. Це особливо важливо у випадку Єврорегіону.

Аналіз товарообігу областей, які беруть участь у транскордонному співробітництві у формі єврорегіону, показує, що найбільша увага приділяється тісним зовнішньоекономічним зв'язкам з країнами, які межують з регіонами України. Зокрема, це видно наприкладі Львівської області: незважаючи на широку співпрацю з різними країнами, регіони яких є учасниками єврорегіонів спільно зі Львівською областю, найбільше значення для неї мають економічні зв'язки з Польщею (табл.3.3). “Хоча сальдо зовнішньоторговельного балансу з цією країною впродовж періоду дослідження залишалось від'ємним, однак різниця між експортом та імпортом поступово скорочується, що є позитивною динамікою.” [40].

Також до єврорегіону «Буг», разом з Львівською областю, входить Волинська область, що робить цей регіон центром для розвитку та поглиблення зовнішньоекономічних відносин [24].

Таблиця 3.3

### Динаміка експорту та імпорту Львівської області

| Показники   | 2018      | 2019      | 2020      | 2021      | 2022      | 2023      |
|---|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|
| Загальні обсяги експорту товарів, тис. дол. США     | 1290869,3 | 1305077,7 | 1206324,8 | 1275566,1 | 1585154,1 | 1895635,5 |
| Загальні обсяги імпорту товарів, тис. дол. США      | 2655912,9 | 2472001,5 | 1447942,5 | 1699411,8 | 2182268,1 | 2709029,4 |
| <b>Обсяги експорту/імпорту товарів, тис дол США</b> |           |           |           |           |           |           |
| Польща експорт                                      | 326817,0  | 310330,0  | 265918,1  | 317580,6  | 438965,5  | 510479,5  |
| Польща імпорт                                       | 762368,3  | 554986,7  | 353434,2  | 458874,4  | 571000,6  | 587195,0  |
| Румунія експорт                                     | 17483,2   | 23711,6   | 19789,4   | 31408,6   | 38385,1   | 29235,2   |
| Румунія імпорт                                      | 10362,5   | 8302,6    | 10347,8   | 15173,1   | 27485,4   | 34868,4   |
| Словаччина експорт                                  | 18404,6   | 28383,5   | 28172,9   | 32326,1   | 42086,5   | 83963,3   |
| Словаччина імпорт                                   | 42467,3   | 41860,1   | 33924,5   | 33943,1   | 40417,4   | 44744,6   |
| Угорщина експорт                                    | 7383,4    | 10817,0   | 14107,1   | 22990,4   | 42839,2   | 54697,5   |
| Угорщина імпорт                                     | 69764,5   | 75945,2   | 23074,8   | 23748,6   | 32956,9   | 44935,4   |

| Частка експорту (імпорту) в загальному обсязі зовнішньоекономічної торгівлі, % |      |      |      |      |      |      |
|--|------|------|------|------|------|------|
| Польща експорт   | 25,3 | 23,8 | 22,0 | 24,9 | 27,7 | 26,9 |
| Польща імпорт  | 28,7 | 22,5 | 24,4 | 27,0 | 26,2 | 21,7 |
| Румунія експорт  | 1,4  | 1,8  | 1,6  | 2,5  | 2,4  | 1,5  |
| Румунія імпорт   | 0,4  | 0,3  | 0,7  | 0,9  | 1,3  | 1,3  |
| Словаччина експорт   | 1,4  | 2,2  | 2,3  | 2,5  | 2,7  | 4,4  |
| Словаччина імпорт  | 1,6  | 1,7  | 2,3  | 2,0  | 1,9  | 1,7  |
| Угорщина експорт   | 0,6  | 0,8  | 1,2  | 1,8  | 2,7  | 2,9  |
| Угорщина імпорт  | 2,6  | 3,1  | 1,6  | 1,4  | 1,5  | 1,7  |

Джерело: Побудовано за даними Державної служби статистики України [24]

Волинська область бере активну участь в обмінах з польськими зовнішньоекономічними організаціями, створюючи унікальні можливості для розвитку торговельно-економічних відносин. Сприяючи інтеграції в євро регіональне співтовариство, Волинська область активно залучає інвестиції, розвиває торговельні відносини та сприяє технологічним обмінам з польськими компаніями та іншими партнерами з ЄС. Це створює сприятливі умови для розвитку місцевої економіки, залучення нових технологій та посилення конкурентоспроможності регіону на міжнародних ринках (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

#### Зовнішня торгівля товарами між Волинською областю і регіонами Польщі

| Показники  | 2018      | 2019     | 2020     | 2021      | 2022      | 2023      |
|--|-----------|----------|----------|-----------|-----------|-----------|
| Загальні обсяги експорту товарів, тис. дол. США                                | 628811,2  | 685422,1 | 631693,7 | 611874,2  | 689287,7  | 719980,9  |
| Загальні обсяги імпорту товарів, тис. дол. США                                 | 1089044,1 | 765459,9 | 622092,6 | 1131494,0 | 1335421,4 | 1368504,4 |
| Обсяги експорту/імпорту товарів, тис дол США                                   |           |          |          |           |           |           |
| Польща експорт   | 68619,1   | 149122,0 | 131707,0 | 128327,6  | 133880,6  | 151805,1  |
| Польща імпорт  | 154255,6  | 98832,8  | 73694,8  | 96210,9   | 127587,8  | 151460,8  |
| Частка експорту (імпорту) в загальному обсязі зовнішньоекономічної торгівлі, % |           |          |          |           |           |           |
| Польща експорт   | 10,9      | 21,8     | 20,8     | 21,0      | 19,4      | 21,1      |
| Польща імпорт  | 14,2      | 12,9     | 11,8     | 8,5       | 9,6       | 11,1      |

Джерело: Побудовано за даними Державної служби статистики України [24].

Важливим аспектом єврорегіонального співробітництва є обмін досвідом та культурними цінностями, що сприяє глибшому взаєморозумінню та партнерству між регіонами. Такий підхід сприяє не лише економічному зростанню, але й зміцненню соціокультурних зв'язків, що знаходить своє відображення у різноманітних ініціативах та проектах, спрямованих на спільний розвиток та підтримку [20].

Сьогодні українські регіони стикаються з низкою викликів, які стримують зовнішню економічну діяльність у напрямку єврорегіонального співробітництва. Нестабільна політична ситуація з негативними соціально-економічними явищами, наявна корупція, певна недовіра до держави з боку іноземних інвесторів як гаранта виконання угод та контрактів, неформальні відносини між державними установами та підприємствами, в тому числі високий ступінь суб'єктивізму у прийнятті управлінських рішень, невизначеність механізмів взаємодії та розподілу повноважень між інституціями держави та регіону щодо вирішення спільних проблем транскордонного характеру; незадовільний стан технічної інфраструктури та кадрового забезпечення; низький рівень якості більшості товарів експорту, відсутність стратегічного й маркетингового підходів в управлінні [34].

Огляд існуючих проблем та перешкод на шляху розвитку ЗЕД в регіоні в контексті єврорегіонального співробітництва вимагає нагального вирішення та впровадження інноваційних кроків щодо активізації ЗЕД з урахуванням визначених орієнтирів [37].

Тому налагодження ефективного міжнародного співробітництва у формі єврорегіонального співробітництва, тобто єврорегіону, відіграє важливу роль у вдосконаленні регіональної ЗЕД України. Співробітництво України з сусідніми країнами має значні невикористані резерви у сферах міграційної політики, співробітництва органів місцевого самоврядування, освіти та культури, охорони навколишнього середовища, розвитку транспортної інфраструктури, залучення європейських партнерів до



модернізації газотранспортної системи України та спільного вирішення екологічних проблем, особливо у прикордонних районах [15].

Водночас роль та ефективність зовнішньої торгівлі України є значно нижчою, ніж у країнах-членах ЄС. Це пов'язано з низкою причин, серед яких недосконалість структури експорту, недостатня ринкова та товарна диверсифікація, низька конкурентоспроможність вітчизняних суб'єктів господарювання, домінування в товарній структурі експорту сировинних та низькотехнологічних товарів.

### **3.2. Особливості й перспективи функціонування єврорегіонів за участі України**

Транскордонне співробітництво є важливою складовою міжнародної співпраці і має значний потенціал для сприяння сталому розвитку, зміцнення міжнародних відносин та забезпечення миру та безпеки. Ось деякі перспективи розвитку транскордонного співробітництва.

**Економічний розвиток:** транскордонне співробітництво сприяє розвитку торгівлі, інвестицій та бізнесу між сусідніми країнами. Шляхом спільного розвитку інфраструктури, створення сприятливих умов для підприємництва та зменшення торговельних бар'єрів можна стимулювати економічний зріст та підвищити конкурентоспроможність регіонів.

**Соціальний розвиток:** транскордонне співробітництво сприяє обміну досвідом та кращими практиками у таких сферах, як охорона здоров'я, освіта, культура та соціальний захист. Це може призвести до підвищення якості життя мешканців прикордонних регіонів та зменшення нерівності.

**Екологічний захист:** спільні програми та проекти у сфері екології та природокористування можуть сприяти збереженню та охороні навколишнього

середовища на прикордонних територіях. Це особливо важливо для захисту водних та природних ресурсів.

Культурний обмін та взаєморозуміння: транскордонне співробітництво сприяє культурному обміну, міжкультурному діалогу та взаєморозумінню між народами. Це допомагає підтримувати мир та сприяти міжнаціональному та міжетнічному злагодженню .

Боротьба з транскордонними викликами: транскордонне співробітництво може стати ефективним інструментом для спільної боротьби з транскордонними викликами, такими як трансграничний злочин, контрабанда, нелегальна міграція та торгівля людьми.

Міжнародна дипломатія та політичне співробітництво: транскордонне співробітництво може створювати можливості для політичного діалогу та співробітництва між країнами, що межують. Це може сприяти розвитку довіри та сприятливих відносин між сусідніми державами. У табл. 3.5 наведені фактори впливу на стійкий розвиток прикордонних регіонів України.

Загалом, транскордонне співробітництво є важливим інструментом для зміцнення міжнародної співпраці та сприяння сталому розвитку регіонів. Його перспективи розвитку полягають у подальшому поглибленні співпраці між країнами, залученні нових учасників та реалізації спільних проектів для досягнення спільних цілей [17].

Для сталого розвитку та зміцнення України як держави необхідно посилити інтеграцію української економіки у світову економічну систему шляхом активізації зовнішньоекономічної діяльності та транскордонного співробітництва. Саме спільні дії місцевих органів влади України, регіональних громад та відповідних органів влади сусідніх країн, спрямовані на поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних та культурних зв'язків, забезпечать подальший соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів, а фактори, що впливають на цей розвиток, представлені в табл. 3.3.

Таблиця 3.5.

**Фактори впливу на стійкий та безпечний соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів в умовах транскордонного співробітництва**

| Групи факторів      | Фактори впливу   |
|---------------------|--|
| 1                   | 2  |
| Політичні           | Рівень розвитку міждержавних відносин між суміжними країнами; наявність територіальних спорів та військових конфліктів у прикордонних зонах; наявність етнічних і релігійних конфліктів; розбіжності та проблеми уніфікація політичних систем суміжних країн.  |
| Економічні          | Щільність населення (заселеність, ступінь подвоєності території), склад населення, рівень життя населення ті інші соціальні умови (освіта, медичне забезпечення, рівень безробіття і т.ін.); рівень економічного розвитку та галузева структура виробничих сил прикордонних територій; наявність виробничо-господарської спеціалізації; інвестиційний клімат та ресурси прикордонних територій і суміжних держав; близькість галузевих структур і можливість спільного використання природних, трудових, науково-технічних ресурсів; наявність інфраструктурних зв'язків між підприємствами суміжних територій; наявність проєктів транскордонного співробітництва; торговельно-комерційний потенціал; рівень інформаційного забезпечення. |
| Екологічні          | Екологічна ситуація в прикордонному регіоні: ступінь впливу рівня розвитку виробництв на екологічний стан регіону, а також існування потенційної загрози екологічних чи то техногенних катастроф і можливості їх спільного запобігання, ступінь дотримання міжнародних норм і правил у сфері охорони навколишнього середовища.   |
| Інноваційні         | Ступінь розвитку науково-технологічної сфери прикордонного регіону (кількість інноваційних виробництв, науково-дослідницьких об'єктів, впроваджених наукових та науково-технічних робіт, поданих та отриманих заявок на видачу охоронних документів, обсяг реалізованої інноваційної продукції, створення і використання передових технологій тощо); інноваційний потенціал прикордонного регіону; участь у міжнародних наукових проєктах, грантових програмах.  |
| Обумовлені кордоном | Периферійність і суміжна прикордонність регіону; ступінь освоєння прикордонного регіону; рівень розвитку прикордонної інфраструктури; міграційні процеси (у т.ч. нелегальна міграція); рівень трансграничної злочинності, контрабанда.   |
| Інституційні        | Фактичний рівень бар'єрності; наявність нормативно-правової бази для розвитку прикордонного співробітництва на внутрішньодержавному рівні; наявність угод про розвиток прикордонного співробітництва на регіональному рівні; створення національних структур прикордонного розвитку в умовах транскордонного співробітництва.  |

|                     |   |
|---------------------|---|
| Природногеографічні | Наявність і протяжність кордону, його ландшафтна характеристика; природнокліматичні умови прикордонної території; наявність придатних для використання земель сільськогосподарського призначення; наявність і ступінь розробки природних ресурсів.                                      |
| Соціальнокультурні  | Етнічна схожість населення; розбіжність державних рубежів з етнокультурними; наявність чи відсутність титульної нації на прикордонній території (поліетнічність); конфесійні бар'єри; наявність пам'яток культури і рекреаційних ресурсів; схожість чи відмінності традицій та звичаїв. |

*Джерело: Побудовано на основі [18, с.3].*

Аналізуючи міжрегіональне співробітництво, можна зробити висновок, що за умови активної участі України в цій формі міжрегіонального транскордонного співробітництва, вона може відчувати посилення та зміцнення своєї ролі на міжнародній арені [12].

У табл. 3.6 подано кореляцію між функціональними типами територій і інституційними формами територіально-орієнтованих механізмів стимулювання інвестицій [18].

Таблиця 3.6.

**Кореляція між функціональними типами територій і інституційними формами територіально-орієнтованих механізмів стимулювання інвестицій**

| <b>Функціональні типи територій</b>     | <b>Територіально-орієнтованих механізмів стимулювання інвестицій</b>            |
|---|---|
| Регіональні полюси зростання            | Експортні зони; індустриальні парки   |
| Території сталого розвитку              | Наукові й технологічні парки; екоіндустріальні зони та парки                    |
| Території відновлення                   | Всеосяжні спеціальні економічні зони з адміністраціями економічного відновлення |
| Території з особливими умовами розвитку | Зони вільної торгівлі; експортні зони; зв'язані зони                            |

*Джерело: Побудовано на основі [17, с.162-164].*

Стримуючі чинники розвитку зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) в умовах єврорегіонального співробітництва є багатовимірними і охоплюють

економічні, соціальні, правові та інфраструктурні аспекти ці аспекти подано в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

### Стримуючі чинники розвитку ЗЕД в умовах єврорегіонального співробітництва

| Фінансово-економічні   | Організаційно-правові   | Інституційні  |
|--|---|---|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>- недостатність фінансування;</li> <li>- необхідність фінансової підтримки з міжнародних фінансових структур;</li> <li>- зниження рівня життя населення;</li> <li>- зниження економічної активності населення;</li> <li>- вплив трудових ресурсів у більш продуктивне середовище сусідніх країн;</li> <li>- низька інвестиційна привабливість регіонів</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- недовіра державної політики єврорегіонального співробітництва;</li> <li>- високий рівень суб'єктивізму в прийнятті управлінських рішень;</li> <li>- недосконалість механізмів взаємодії та розподілу повноважень між інституціям держави та регіону;</li> <li>- відсутність системної єврорегіональної статистики;</li> <li>- недосконалість механізмів єврорегіонального співробітництва</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- недовіра єврорегіональних структур(єврорегіонів);</li> <li>- низький рівень використання зовнішньоекономічного потенціалу регіонів;</li> <li>- відсутність консалтингової та інформаційної підтримки ЗЕД та єврорегіональної співпраці;</li> <li>- недостатня інформованість громад щодо проєктів єврорегіонального співробітництва;</li> <li>- низький рівень уніфікації та імплементації нормативно-правової бази ЄС у сфері ЗЕД;</li> <li>- військово-політичний конфлікт на Сході України</li> </ul> |

*Джерело: Побудовано на основі [17 с.162-164].*

Для їх подолання потрібна тісна співпраця між країнами, інтеграція національних політик, фінансова підтримка з боку міжнародних організацій та розвиток людського капіталу [35].

Подальші перспективи включають створення транспортних мереж, політичні та соціальні обміни, можливість мобілізації ресурсного потенціалу країн-учасниць, збільшення імпорту та експорту між двома країнами, співпрацю в галузі освіти та науки, європейську інтеграцію України, активний культурний обмін та співробітництво, захист навколишнього середовища та вирішення спільних проблем безпеки. Завдяки активній

співпраці та налагодженню базової комунікації програма сприятиме покращенню політичного іміджу наших країн. У таблиці 3.8 наведено основні напрями співробітництва в рамках євросони ЄС, які Україна може використати у своїй співпраці з ЄС [36].

Таблиця 3.8

**Головні напрями єврорегіонального співробітництва в країнах  
Європейського Співтовариства**

| Стратегічні орієнтири                                       | Характеристика заходів ЄРС   | Приклади проєктів в рамках єврорегіональних програм   |
|---|--|---|
| <b>Підвищення економічної ефективності розвитку регіону</b> | Розвиток співробітництва між малими та середніми підприємствами, зокрема підприємницької кооперації  | «Кроссбо» – встановлення партнерських відносин між малими і середніми підприємствами та бізнес-структурами  |
|   | Створення нових робочих місць для працівників, зайнятих у прикордонній інфраструктурі                | «Конфедерація британської промисловості, ірландської бізнес-структури, роботодавців та транскордонних торговельних ініціатив» (Північна Ірландія/Велика Британія)       |
|   | Розробка спільних економічних, соціальних та екологічних транскордонних проєктів                     | “ISLES” (Ірландія/Велика Британія) 2000–2010 рр.  |
|   | Підвищення конкурентоздатності підприємств транскордонного об’єднання                                | “MIAS” (ФРН/Франція) – «Платформа для впровадження технічних інновацій у застарілі галузі економіки»;<br>“MariStar” (ФРН/Нідерланди) – «Підтримка суднобудівної галузі» |
|   | Стимулювання розвитку існуючих у межах окремих регіонів прикордонних малих і середніх міст           | «Нове урбаністичне та руралістичне співробітництво» (Велика Британія/Північна Ірландія)   |
|   | Стимулювання торговельного обміну науково-технічною, промисловою та сільськогосподарською продукцією | «Безпровідний оздоровчий контроль» (ФРН/Нідерланди)   |

## Продовження таблиці 3.8

|  |   |   |
|--|---|---|
| <b>Оптимізація транспортної та комунікаційної сфер</b> | Поліпшення та модернізація регіональної системи транспортного сполучення                                | «Стратегія регіонального транспортування та покращення транспортної інфраструктури» (Північна Ірландія/Велика Британія)   |
|  | Розвиток транскордонного інформаційного та телекомунікаційного зв'язку                                  | «Транскордонна кооперація телекомунікацій, енергетичної галузі та утилізації відходів» (Велика Британія/Ірландія)   |
|  | Створення транскордонних планувальних коридорів для автомобілів, перевезень товарів та обміну послугами | «Модель поліцентричного розвитку», «Транскордонні планувальні коридори (Дундалк-Невр)» (Велика Британія/Північна Ірландія)  |
|  | Ефективізація сталого розвитку транспортної інфраструктури  | «Створення 10 залізничних і автомобільних шляхів та аеропорт у м. Деррі» (Велика Британія/Північна Ірландія)  |
| <b>Розвиток туристичної сфери</b>                      | Створення спільних центрів міжнародного євро регіонального туризму                                      | «СТЕР» («Сталий туризм в естуаріях парків») (Велика Британія /Бельгія/Нідерланди) (2008-2012 рр.)   |
|  | Спільна організація рекламних компаній та інтенсифікація розвитку туризму                               | «Транскордонний туристичний маркетинг» (ФРН/Нідерланди), «Інтеграція туристичної індустрії та збереження культурної спадщини» (Велика Британія/Північна Ірландія) |
|  | Сприяння організаційних видів туризму   | «Green Box Tourism Project» (Велика Британія/Північна Ірландія).  |

## Продовження таблиці 3.8

|  |  |  |
|--|--|--|
| <b>Охорона природи та захист довкілля</b>  | Створення транскордонних рекреаційних зон, біотопів, природних та ландшафтних територій або заповідників                                   | 42 проекти в рамках Інтеррег IV «Австрія –Словаччина»; 33 проекти в рамках програми Інтеррег IV «Північна Ірландія – Уельс»  |
|  | Проведення досліджень по обидва боки кордону в рамках структури перевірки можливого забруднення довкілля                                   | «Просторовий розвиток та зниження великих взаємозалежних регіонів» (ФРН) «Просторовий розвиток та зниження ризику повеней» (ФРН)   |
|  | Створення міжнародних баз даних та систем раннього екологічного повідомлення з метою запобігання промислових катастроф та захисту довкілля | «РЕКЛІП»; «Покращення механізмів безпеки», «Загроза навколишньому середовищу /Проблеми дезактивації та дегазації»; «На шляху до покращення інформування» (ФРН/Швейцарія/Франція) |
| <b>Поліпшення соціального життя населенням ешканців єврорегіонального об'єднання</b> | Науково-технічна співпраця, розвиток спільних структур та інформаційно-комунікаційних систем   | “САWT” – «Спільні дії та співробітництво» (Північна Ірландія/Велика Британія).   |
|  | Медична допомога та охорона здоров'я   | “SINCVR” – «Удосконалення галузі охорони здоров'я» (Велика Британія/Нідерланди/Північна Ірландія). Усього 12 проектів за участю Північної Ірландії та 6 сусідніх країн.          |
|  | Удосконалення сфери внутрішньої безпеки єврорегіонального ринку праці  | “СВАR” – «Німецько-датська рятувальна авіаслужба».   |

Джерело: Побудовано на основі [17; с.162-164].



### 3.3. Створення стратегії формування єврорегіонів в Україні

Політика сусідства Європейського Союзу (ЄС) є стратегічним інструментом для сприяння стабільності, розвитку та демократії в країнах-сусідах ЄС, включаючи Україну. В умовах Політики сусідства Україна має можливість активізувати транскордонне співробітництво для покращення співпраці з сусідніми країнами та зміцнення прикордонної безпеки.

Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 408 Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки є програмним документом який визначає плани України в рамках Політики сусідства [34].

Згідно з текстом цієї програми її виконання сприятиме:

- забезпеченню розвитку прикордонної інфраструктури, зокрема транспортної, відповідно до стандартів Європейського Союзу, удосконаленню функціонування пунктів пропуску через державний кордон;
- зниженню рівня безробіття населення у прикордонних регіонах України;
- створенню нових робочих місць у традиційних та перспективних видах діяльності в прикордонних регіонах України;
- забезпеченню розвитку малого та середнього підприємництва в прикордонних регіонах України;
- збільшенню обсягу експорту та імпорту товарів та послуг прикордонних регіонів України;
- збільшенню площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду прикордонних регіонів і забезпеченню координації заходів з управління транскордонними природоохоронними територіями;
- збільшенню лісистості території прикордонних регіонів України;

- створенню об'єднань єврорегіонального співробітництва, забезпеченню функціонування інших наявних форм та органів транскордонного співробітництва, у тому числі єврорегіонів;
  - створенню міжурядових рад, комісій, робочих груп з питань транскордонного співробітництва, зокрема з країнами Чорноморського регіону;
- 1) За напрямом сприяння реалізації в Україні Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону та Дунайської транснаціональної програми:
- посиленню інституційної спроможності участі України в реалізації Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону (удосконаленню нормативно-правової бази з реалізації Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону та Дунайської транснаціональної програми; забезпеченню належного функціонування Національного контактного пункту та Національної системи управління та контролю за виконанням Угоди про фінансування Дунайської транснаціональної програми);
  - залученню коштів міжнародної технічної допомоги для реалізації проектів транскордонного співробітництва в рамках Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону;
  - забезпеченню координації узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо активізації участі України у реалізації Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону та Дунайської транснаціональної програми;
  - забезпеченню співвиконання Україною разом з іншими країнами Плану дій з реалізації Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону та цілей Дунайської транснаціональної програми;
2. За напрямом реалізації проектів (програм), що фінансуються за рахунок міжнародної технічної допомоги, а також програм прикордонного

співробітництва на 2021-2027 роки в рамках фінансового інструменту “Сусідство, розвиток і міжнародне співробітництво” (NDICI):

- забезпеченню у співпраці з державами-партнерами та Європейською Комісією підготовки та виконання програм прикордонного співробітництва на 2021-2027 роки з урахуванням інтересів Української Сторони;
  - забезпеченню реалізації проектів (програм), що пройшли відбір, відповідно до правил та процедур програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства, програм прикордонного співробітництва на 2021-2027 роки та інших програм міжнародної технічної допомоги згідно з укладеними міжнародними договорами України;
  - створенню умов для участі у програмах прикордонного співробітництва на 2021-2027 роки на засадах рівноправного партнерства прикордонних регіонів України, які мають спільний державний кордон з державами-партнерами, а також прилеглих до них територій інших регіонів України;
  - проведенню роботи із збільшення обсягів допомоги Європейського Союзу для подальшого розвитку територіального співробітництва з державами-сусідами;
3. За напрямом розвитку гірських прикордонних територій Карпат:
- забезпеченню участі України у реалізації ініціативи щодо розроблення нової макрорегіональної Стратегії Європейського Союзу для Карпатського регіону;
  - забезпеченню розбудови дорожньої та прикордонної інфраструктури, будівництву під'їзних шляхів до пунктів пропуску через державний кордон, розташованих у межах гірських прикордонних територій Карпат;
  - підвищенню рівня інфраструктурної та інформаційної доступності гірських прикордонних територій Карпат;

- забезпеченню безперешкодної мобільності населення, товарів та послуг у межах гірських прикордонних територій Карпат;
- підвищенню якості надання митних послуг у пунктах пропуску через державний кордон, розташованих у межах гірських прикордонних територій Карпат;
- поглибленню співробітництва у сфері збереження пралісів і давніх лісів Карпатського регіону;
- за напрямом сприяння розвитку інституційної спроможності суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва:
- забезпеченню розвитку недержавних інституцій, що провадять діяльність у сфері транскордонного співробітництва;
- створенню належних умов для організації підвищення кваліфікації з питань транскордонного співробітництва представників центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, недержавних інституцій;
- створенню та функціонуванню об'єднань єврорегіонального співробітництва, а також інших організаційних форм транскордонного співробітництва в частині підвищення їх інституційної спроможності шляхом надання організаційної, методологічної та інформаційно-аналітичної підтримки;
- активізації транскордонного співробітництва України з країнами Чорноморського регіону;
- посиленню спроможності агенцій регіонального розвитку.

Такий підхід дасть змогу забезпечити концентрацію ресурсів та зусиль усіх суб'єктів державної регіональної політики для найбільш ефективного розв'язання проблем на таких територіях, зменшення диспропорцій розвитку за рахунок підтримки економічно найслабших регіонів [31].

До подальших перспектив розвитку єврорегіонів в Україні слід віднести: налагодження транспортних зв'язків, здійснення політичного та соціального обміну, можливість об'єднання ресурсних потенціалів країн-

учасниць, зростання експорту та імпорту між країнами, співпраця в сфері освіти та науки, євроінтеграція для України, активний культурний обмін та співробітництво, захист навколишнього середовища, вирішення спільних проблем безпеки. При здійсненні активної співпраці та налагодженні основних комунікацій дана програма призведе до покращення політичного іміджу нашої країни [14].

Проте для реалізації цих перспектив Україна потребує надійної безпекової ситуації всередині держави а також поглиблення євроінтеграційних процесів в Україні та вступ України в ЄС.

## ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Підсумовуючи, стає зрозумілим, що транскордонне співробітництво стає все більш важливою складовою міжнародної співпраці, особливо в умовах глобалізації та зростаючої взаємозалежності між країнами.

Єврорегіони є формою транскордонного співробітництва, що охоплює географічні області, розташовані вздовж кордонів країн у Європі. Ці регіони об'єднуються з метою спільного розвитку, здійснення проектів та вирішення спільних проблем.

Функціонування єврорегіону як форми міжнародного співробітництва має такі особливості: створення єврорегіону не призводить до виникнення нового адміністративно-територіального утворення зі статусом юридичної особи; правове регулювання на території кожної держави-члена єврорегіону здійснюється відповідно до чинного законодавства країни, до якої вона належить; організаційні структури єврорегіону виконують лише координуючу функцію і не мають владних повноважень, не можуть підміняти органи влади, що діють у цій країні.

Цікавим є те, що для більшості країн співпраця між територіальними органами влади – новий вид міжнародних відносин. Міжнародні регіональні організації, агенції регіонального розвитку сприяють розвитку міжтериторіального та транскордонного співробітництва. Основна діяльність єврорегіонів включає в себе реалізацію програм та проектів, експертизу фінансових джерел, а також їх рекламу та частково пропаганду; організацію заходів, які сприятимуть міжнародній співпраці, а також участь і підтримку пов'язаної з ним діяльності; підготовку та втілення в життя спільних акцій та ініціатив; розвиток у тісній координації з Європейським Союзом та Радою Європи, а також інформування організацій Європи стосовно проблематики в реалізації їхніх проектів та пошуки впливу на основних учасників міжнародних відносин.

В Україні транскордонне співробітництво регулюється рядом нормативно-правових актів, які стимулюють та сприяють співпраці з міжнародними партнерами та сусідніми країнами. Ці нормативно-правові акти створюють правову базу для розвитку транскордонного співробітництва в Україні та сприяють співпраці з міжнародними партнерами з метою зміцнення прикордонної безпеки, розвитку торгівлі та економічних зв'язків, захисту довкілля та інших сфер.

Концепція розвитку єврорегіонів викладена в Постанові Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 408 є основним документом який визначає подальший розвиток транскордонного співробітництва на державному і регіональному рівні.

Проте, наразі невідомо як вплинула війна на реалізацію цієї Стратегії, оскільки вона розроблялася ще до повномасштабного вторгнення росії в Україну і відповідно незрозуміло яку частину планів вдалося виконати, а яку ні це потребує подальших досліджень.

Подальший розвиток єврорегіону в Україні передбачає налагодження транспортних мереж, політичні та соціальні обміни, можливість мобілізації ресурсного потенціалу країн-учасниць, збільшення імпорту та експорту між державами, співпрацю в галузі освіти та науки, європейську інтеграцію України, активний культурний обмін та співробітництво, захист навколишнього середовища та вирішення спільних проблем безпеки. Перспективи. За умови активної співпраці та налагодження базової комунікації програма сприятиме покращенню політичного іміджу нашої країни.

Проте для реалізації цих перспектив Україна потребує надійної безпекової ситуації всередині держави, а також поглиблення євроінтеграційних процесів в Україні та вступ України в ЄС.

Пропозиції для покращення подальшого розвитку єврорегіонів в Україні:

1. Узагальнення європейського досвіду. Європейський досвід функціонування єврорегіонів свідчить про їхню важливу роль у забезпеченні сталого розвитку прикордонних територій, зміцненні транскордонного співробітництва та соціально-економічної інтеграції регіонів. Успішні європейські практики, такі як "Єврорегіон Ельба" або "Єврорегіон Карпатський", демонструють ефективність таких структур у розвитку інфраструктури, стимулюванні економіки, культурному обміні та підвищенні якості життя громад.

Україна може використовувати ці моделі для вдосконалення функціонування власних єврорегіонів. Це дозволить зменшити дисбаланси у розвитку прикордонних регіонів та забезпечити їх активну інтеграцію у європейський простір.

2. Правові аспекти. Для покращення функціонування єврорегіонів в Україні необхідно оновити правову базу. Зокрема, рекомендовано: гармонізувати українське законодавство із Європейською рамковою конвенцією про транскордонне співробітництво; ввести чіткі механізми підтримки єврорегіонів на державному рівні, зокрема через фінансування та спрощення бюрократичних процедур; створити спеціалізовані державні інституції для координації діяльності єврорегіонів та моніторингу їхньої ефективності.

3. Розвиток фінансових механізмів. Ефективне функціонування єврорегіонів залежить від доступу до фінансових ресурсів. Україні необхідно: активно залучати фінансування через європейські програми, такі як Interreg, Horizon Europe, та інші ініціативи ЄС; сприяти створенню спільних транскордонних фондів для розвитку інфраструктури, екологічних проєктів та соціальних ініціатив; забезпечити співфінансування єврорегіонів на місцевому рівні, залучаючи громади та приватний сектор.

4. Інституційний розвиток та децентралізація. Українським єврорегіонам потрібні сучасні моделі управління, які базуються на принципах децентралізації, субсидіарності та прозорості.



Рекомендується: посилити роль місцевого самоврядування у процесах управління єврорегіонами; залучати громадські організації, експертів та місцевий бізнес до формування стратегій розвитку; запровадити регулярний моніторинг та оцінку ефективності діяльності єврорегіонів.

5. Інфраструктурний розвиток та інновації. Єврорегіони можуть стати платформою для розвитку сучасної інфраструктури та впровадження інновацій. Для цього Україні потрібно: інвестувати у транспортну, енергетичну та цифрову інфраструктуру на прикордонних територіях; створювати спільні освітні, наукові та культурні центри, що сприятимуть обміну знаннями та досвідом; сприяти розвитку екологічних проєктів для сталого використання природних ресурсів прикордонних регіонів.

6. Підтримка інтеграції та співпраці. Для ефективної інтеграції українських єврорегіонів у європейський простір слід: посилити співпрацю з європейськими партнерами на рівні місцевих громад; брати участь у загальноєвропейських форумах, семінарах та навчальних програмах для обміну досвідом; вивчати та впроваджувати успішні практики європейських єврорегіонів у галузі сталого розвитку, соціальної інтеграції та зміцнення громад.

Запровадження європейського досвіду функціонування єврорегіонів в Україні сприятиме не лише соціально-економічному розвитку прикордонних територій, але й підвищить рівень інтеграції країни до європейських процесів. Єврорегіони можуть стати важливим інструментом модернізації регіонів, зміцнення міжнародних зв'язків та забезпечення сталого розвитку національної економіки.

### Список використаних джерел:

1. Брикова І. В. Конкуренстоспроможні кластери як основа формування регіональних інноваційних систем країн світу / І. В. Брикова // Формування ринкової економіки: Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи. – К.: КНЕУ, 2011. – Ч. 2. – С. 465–474.
2. Бройде З. С. Утворення єврорегіональних структур / З. С. Бройде // Монтаж+Технології2005. – № 5 - С. 14-15.
3. Буковецький М. Прикордонне співробітництво між країнами Центральної Європи // Будівництво нової Європи: прикордонне співробітництво у Центральній Європі / За ред. д-ра В. Гудака – Ужгород: Закарпаття, 2006.– С. 105-111.
4. Геєць В. М. Стратегічні складові економічного розвитку / В. М. Геєць // Економіка України : стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К. : Ін-т екон. прогнозув.; Фенікс, 2003. – 1008 с.
5. Гончаренко Н. І. Напрямки вдосконалення політики транскордонного співробітництва України з Євросоюзом у контексті євроінтеграційних спрямувань України [Електронний ресурс] / Н. І. Гончаренко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. - 2013. - № 1042, Вип. 1. - С. 8-10. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv\\_2013\\_1042\\_1\\_2](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2013_1042_1_2)
6. Горбач О., Зазуляк З., Пасічний Р. Транскордонна співпраця: від європейського досвіду до перспектив реалізації у Карпатському регіоні //Транскордонне співробітництво та спільний європейський простір: теорія, практика і нові можливості : монографія. Львів; Olsztyn : Національний університет “Львівська політехніка”, 2018. С. 56-56.
7. Гудак В. Прикордонне співробітництво у Центральній Європі. Сучасний стан та суперечності //Будівництво нової Європи: прикордонне співробітництво у Центральній Європі / За ред. д-ра В. Гудака –Ужгород: Закарпаття, 2006. – С. 10-23.

8. Динис Г. Г. Органи місцевого самоврядування у здійсненні транскордонного співробітництва / Під ред.В. Яреми. – Ужгород: Програма «Центр державного та місцевого управління», 2005. – С. 163-168.
9. Економіка України : стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К. : Ін-т екон. прогнозув.; Фенікс, 2003. – 1008 с.
10. Економічна енциклопедія : [у 3 т.]. / Редакційна рада : Гаврилишин Б. Д. (голова) [та ін.]. Т. 3 / [Відп. редактор Мочерний С. В. та ін.]. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.
11. Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. - Рада Європи. – Українська правнича фундація – 33 с.
12. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. Документ 995\_106, чинний, поточна редакція – Редакція від 16.11.2009. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_106#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_106#Text).
13. Закон України «Про транскордонне співробітництво» № 1861-IV від 24 червня 2004 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2004. № 45. Ст. 499. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text>.
14. Зелінська О. Європейські угруповання з територіального співробітництва як новий оптимальний механізм міжтериторіальної та транскордонної політики в Європі. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2013. № 9. С. 135-140.
15. Івасюк І. Об'єднані територіальні громади: досвід країн Карпатського єврорегіону [Електронний ресурс] / І. Івасюк // Вісник Прикарпатського університету. Політологія. - 2024. - Вип. 16. - С. 20–26. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpu\\_Polit\\_2024\\_16\\_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpu_Polit_2024_16_5).
16. Калат Я., Демедюк О. Імплементация європейського досвіду функціонування інституціоналізованих структур транскордонного співробітництва в Україні:

проблеми та перспективи (доповідна записка). Львів, 2017. 16 с.  
URL: <https://ird.gov.ua/irdp/e20170401.pdf>.

17.Ключник Р. М. Єврорегіони як форма транскордонного співробітництва України та країн європейського союзу [Електронний ресурс] / Р. М. Ключник, В. В. Кривошеїн // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія. - 2010. - Т. 18, № 20(2). - С. 160-165 . - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdufsp\\_2010\\_18\\_20\(2\)\\_\\_31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdufsp_2010_18_20(2)__31).

18.Литвин Г. Чи є шанс на державну підтримку транскордонної співпраці не лише на папері. ZAXID.NET. 8 травня 2020. URL: [https://zaxid.net/chi\\_je\\_shans\\_na\\_derzhavnu\\_pidtrimku\\_transkordonnoyi\\_spivpratsi\\_ne\\_lishe\\_na\\_paperi\\_n1501984](https://zaxid.net/chi_je_shans_na_derzhavnu_pidtrimku_transkordonnoyi_spivpratsi_ne_lishe_na_paperi_n1501984).

19.Мельник Л. А. Міжрегіональне співробітництво в Україні: форми та пріоритетні напрями розвитку. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 1. URL: [http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/1\\_2018/37.pdf](http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/1_2018/37.pdf).

20.Мельник Л. Європейський досвід управління розвитком транскордонного співробітництва. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 2. 6 с. URL: [http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/2\\_2018/30.pdf](http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/2_2018/30.pdf) (дата звернення: 22.04.2024).

21.Носач Л. Л. Активізація транскордонного співробітництва України в умовах євроінтеграції [Електронний ресурс] / Л. Л. Носач, К. Ю. Величко // Молодий вчений. - 2020. - № 5(2). - С. 175-181. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv\\_2020\\_5\(2\)\\_\\_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2020_5(2)__16).

22.Окуньовська Є. Транскордонне співробітництво з Україною в умовах війни. Вісник ДонНУ імені Василя Стуса. Серія «Політичні науки». 2022. №7. С.70–74. URL:<https://jvestnik-politology.donnu.edu.ua/article/view/12797>.

23.Олдак Л. Я. Єврорегіон як форма розвитку транскордонного співробітництва: історія та особливості [Електронний ресурс] / Л. Я. Олдак. // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2024. - № 3. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur\\_2024\\_3\\_33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2024_3_33).

24.Павліха Н.В., Зелінська О. З., Цимбалюк І. О. Стратегічне євро регіональне співробітництво: основа для активізації зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності в Україні : монографія / Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM).

25.Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 408 «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки»;URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n11>

26.Програми транскордонного співробітництва як драйвер розвитку об'єднаних територіальних громад Західного прикордоння. Національний інститут стратегічних досліджень. 07.08.2020. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniyrozvitok/programi-transkordonnogo-spivrobitnictvayak-drayver-rozvitku>.

27.Регіони України : проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : [монографія] / [З. С. Варналій, А. І. Мокій, О. Ф. Новикова, С. А. Романюк та ін.]; за ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2005. – 498 с.

28.Рекомендації щодо впровадження нових форм транскордонного співробітництва[кол. авторів за ред. д.е.н., проф. Н. А. Мікули]. – Львів, 2010. – 150 с.

29.Реслер М., Рейс Т. Європейський досвід управління розвитком транскордонного співробітництва. Підприємництво і торгівля. 2023. № 37. С. 49–56. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/1375/1296>.

30.Рівіс М. М. Нормативні акти як інструменти публічного адміністрування транскордонного співробітництва України та країн-учасниць ЄС [Електронний ресурс] / М. М. Рівіс // Вісник Чернівецького факультету Національного університету "Одеська юридична академія". - 2018. - Вип. 3. - С. 118-127. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vchfo\\_2018\\_3\\_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vchfo_2018_3_14)

31.Самойленко Н. Європейський досвід міжрегіонального прикордонного співробітництва. Особистість, суспільство, держава: проблеми минулого і сьогодення : матер. II Міжнар. наук.- практ. конф. : у 2 част. (Суми, 18 квітня

2016 р.) / ред. колегія: В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов, Р. Камберова та ін. Суми : Сумський державний університет, 2016. Ч. 1. 168 с. С. 101-104.

32. Статистичний щорічник України за 2009 рік / Державний комітет статистики України; за ред. О. Г. Осауленка. – К.: Державне підприємство „Інформаційно-аналітичне агентство”, 2010. – 566 с.

33. Стрижакова А. Ю. Механізми державного управління розвитком транскордонного співробітництва між Україною та країнами Європейського Союзу : дис. ... кандидата наук з держ. упр. Маріуполь, 2017. 248 с.

34. Транскордонне співробітництво як інструмент місцевого та регіонального розвитку : аналіт. доп. / [Химинець В. В., Головка А. А., Мірус О. І.]. – Київ : НІСД, 2021. – 47 с.

35. Транскордонне співробітництво: правові основи та успішні практики : посібник / Ю.Б. Євчак та ін. ; за заг. ред. В.А. Устименка ; ред.-упоряд. А.К. Гук, А.Є. Санченко. Київ, 2020. 152 с. URL: [https://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/Posibnuk\\_TKS.pdf](https://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/Posibnuk_TKS.pdf).

36. Химинець В. В. Вплив трудової міграції на міжрегіональну співпрацю в межах карпатського єврорегіону [Електронний ресурс] / В. В. Химинець, А. А. Головка, Г. І. Цімболинець // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2021. - Вип. 38. - С. 88-95. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg\\_2021\\_38\\_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2021_38_17).

37. Цеханович В. Б. Єврорегіон як найвищий організаційний і функціональний рівень транскордонного співробітництва [Електронний ресурс] / В. Б. Цеханович // Інфраструктура ринку. - 2021. - Вип. 54. - С. 182-186. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ifrctr\\_2021\\_54\\_31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ifrctr_2021_54_31).

38. Цеханович В. Б. Транскордонні кластери у системі єврорегіонального співробітництва України [Електронний ресурс] / В. Б. Цеханович // Приазовський економічний вісник. - 2021. - Вип. 1. - С. 161-166. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/priaev\\_2021\\_1\\_30](http://nbuv.gov.ua/UJRN/priaev_2021_1_30).

39.Чечур, Еріка Українсько-польська транскордонна співпраця в контексті європейської інтеграції України / Еріка Чечур // Міжнародний науковий вісник : збірник наукових праць / редкол. І. І. Вовканич, Г. І. Мелеганич, В. І. Андрейко та ін. – Ужгород : ДВНЗ "УжНУ", 2016. – Вип. 2 (13). – С. 167–175. – Рез. укр., англ. – Бібліогр.: с. 174–175 (17 назв).

40. Юревич Н. О. Створення та розвиток транскордонних медичних кластерів як інструмент активності єврорегіонів [Електронний ресурс] / Н. О. Юревич, В. Б. Цеханович // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. - 2021. - Вип. 2. - С. 115-119. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/cxeebu\\_2021\\_2\\_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/cxeebu_2021_2_19).